

Tek Tek Dağları Milli Parkı (Şanlıurfa-Türkiye) Eteklerindeki Bazı Köylerde Etnobotanik Bir Çalışma

Esra Şahin Fidan¹, Hasan Akan^{*2}

¹Gümüşçay Şehit Mehmet Yalçın Ortaokulu, Alaşehir, Manisa, Türkiye

²Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Şanlıurfa, Türkiye

*Sorumlu yazar/Correspondence: hasanakan1972@gmail.com

Geliş/Received: 16.04.2019 • Kabul/Accepted: 14.07.2019 • Yayın/Published Online: 31.08.2019

Öz: Bu araştırma 2015–2018 yılları arasında Tek Tek Dağları civarındaki bazı köylerin etnobotanik özelliklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma alanı Şanlıurfa il sınırları içinde, Türkiye'nin Grid sistemine göre C7 karesine girmektedir. Çalışma alanında 44 familyaya ait 120 takson tespit edilmiştir. En fazla bitkiye sahip familyalar; Asteraceae (16), Lamiaceae (9), Rosaceae (7), Brassicaceae (6), Poaceae (6), Malvaceae (5), Apiaceae (4), Solanaceae (4) olarak tespit edilmiştir. Araştırma alanından tespit edilen bitkilerin 52'si gıda, 51'i tıbbi, 19'u süs bitkisi, 17'si yakacak, 6'sı süpürge yapımında, 15'i yem, 2'si oyuncak, 2'si nazar, 2'si boyar madde, 2'si yapı malzemesi, 4'ü diğer amaçlar için kullanılmaktadır. Bitkilerden 4'ü zehirli bitki olarak tespit edilmiştir. Tespit edilen bitkilerin Türkçe ve yöresel isimlerine ve kullanım amaçlarına yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Etnobotanik, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Şanlıurfa, şifalı bitkiler, Tek Tek Dağları

An ethnobotanical study in some villages around the Tek Tek Mountains National Park, Şanlıurfa (Turkey)

Abstract: This research was carried out between 2015-2018 to determine the ethnobotanical characteristics of some villages in the vicinity of Tek Tek Mountains. Research Interest in Şanlıurfa limits, C7 Turkey enters the square of the grid system. In the study area, 120 taxa belonging to 44 families were detected. Families with the most plants; Asteraceae (16), Lamiaceae (9), Rosaceae (7), Brassicaceae (6), 6 were Poaceae (6), Malvaceae (5), Apiaceae (4) and Solanaceae (4). Of the plants detected in the research area, 52 were for food, 51 for medical purposes, 19 for ornamental plants, 17 for burning, 6 for broom, 15 for food, 2 for toy, 2 for evil, 2 is used as building material, 4 is used for other purposes. Four of the plants were identified as poisonous plants. Turkish and local names of the plants identified and their usage purposes were included.

Key words: Ethnobotany, medicinal plants, Southeast Anatolia, Şanlıurfa, Tek Tek Mountain

GİRİŞ

İnsanlık tarihinde bitki-insan ilişkisi her zaman güncelliğini korumuştur. Geçmişten günümüze kadar yapılan araştırmalara bakıldığında insanlar çeşitli hastalık ve ihtiyaçları için bitkilerden faydalanmıştır (Altan vd., 1999; Koçyiğit, 2006). Yöreye, zamana ve ihtiyaçlara göre değişiklik olsa da genelde halk bitkilerden gıda, tedavi, yakıt, yem, boyar madde, eşya yapımı, büyü ve nazara karşı korunma amaçları gibi farklı şekillerde yararlanmıştır. Elde edilen bilgiler kuşaktan kuşağa aktarılmış ve günümüze kadar ulaşmıştır (Baytop,1999; Lev ve Amar, 2000; Deniz vd., 2010).

Etnobotanik kavramında *ethnos*-yerel halkın çalışılması, *botanikos* ise bitkilerin çalışılıp incelendiği bilim dalı anlamına gelmektedir. Etnobotanik kelimesi ise bu iki kavramın birleşmesi ile anlam kazanan “halk ve bitki” ilişkisini kapsamaktadır. Etnobotanik terimi ilk olarak 1896 yılında bilim adamı John W. Harshberger tarafından kullanılıp, en sade haliyle “bitkilerin yerel halk tarafından kullanımı” şeklinde açıklanmıştır (Yıldırım, 2004). Zaman ilerledikçe teknolojik gelişmelerin de katkısıyla elde edilen bilgilerin toplanıp düzenli bir şekilde arşivlenmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle endemik bitki tür sayısı bakımından da zengin olan ülkemiz için de bitkilerin

araştırılması, elde edilen bilgilerin toplanıp arşivlenmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Hindistan bu anlamda çalışmalarını gerçekleştiren en başarılı ülkelerin ilk sırasındadır. Ayrıca Nijerya, Kenya gibi Afrika ülkeleri ve Latin Amerika ülkeleri de etnobotanik alanında önemli çalışmalar yapmakta hatta etnobotanik alanı ile ilgili enstitüler ve laboratuvarlar kurmaktadır (Yıldırım, 2004).

Etnobotaniğin önem kazanmasında, ilk çağlardan beri bitkilerin hastalıkları tedavi etmek amacı ile kullanımının etkisi vardır. Etnobotanik ile ilgili kaynaklarda hastalık tedavi etme amacı ön plana çıkmaktadır. Örneğin; ilk çağlardan kalan kaynaklarda, Mısır papirüslerinde, Hitit yazıtlarında daha çok tedavi amaçlı kullanılan bitkilerin yöresel isimleri ve hangi amaçla kullanıldıklarından bahsedilmiştir (Tütenocaklı ve Uysal, 2012.; Baytop, 1999, 2003). Bitkilerle hastalıkların tedavi edilmesi yöntemi insanlık tarihi kadar uzun bir geçmişe dayanmaktadır ve tarih boyunca kuşaktan kuşağa aktarılan deneyimler, bilgiler ve belirlenen tedavi yöntemleri bu alandaki bilgi birikimlerini oluşturmaktadır (Öztürk ve Özçelik, 1991).

Dünya’da 800.000, Türkiye’de ise ortalama 12.000 bitki türü yer almaktadır. Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler) Kitabına göre; 167 familya altında 1320 cins ve 11707 takson bulunmaktadır. Bunlardan 3649’u ülkemiz için endemiktir (Güner vd., 2012). Gıda amaçlı kullanılan tür sayısı 3000 civarındadır. Tıbbi amaçlı kullanılan yaklaşık 20.000 bitkiden 600 kadarı ülkemizde yetiştirilmektedir (Baytop, 1999, 2003; Farnsworth vd., 1985; Öztürk ve Özçelik, 1991; Başaran, 2012).

Güneydoğu Anadolu Bölgesi kırsal kesim nüfusunun fazla olması sebebiyle etnobotanik açıdan araştırılması gereken zengin bir bölgedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin bitkilerinin tıbbi kültürü bölgede dağınık yerleşmenin hakim olması ve bitki örtüsünün korunması sebebiyle önem kazanmıştır. Ayrıca pek fazla teknolojik imkânlarla sahip olunmaması, ulaşımın çok elverişli olmaması gibi sebepler gelenek-göreneklerin günümüze kadar değişmeden aktarılmasına katkı sağlamıştır. Bu korunan ve saklanan gelenekler içinde bitkiler ile ilgili bilgi birikimi, bitkilerin kullanım amaçları, hangi hastalıkları tedavi ettikleri de yer almaktadır. Bu bilgi birikimi ve mirası zamanla sadece kırsalda değil şehir hayatında da önemsenen ve kullanılan bilgiler haline gelmiştir (Saya vd., 2001).

GAP yöresindeki insanların farklı dil ve şiveleri kullanmaları bitkilerin isimlendirilmesinde çeşitliliğe sebep olmaktadır. Yörede yapılan çalışmalarla bu farklı isimlendirmeler ile kullanım şekil ve amaçları ortaya konmaktadır. Yapılan literatür taramaları sonucunda, bölgede yapılan önde gelen etnobotanik çalışmalardan bazıları; Işıkoğlu (1971); Çini (1983); Nahya (1983); Saya vd. (2001); Yücecan (1988); Yağmur vd. (1991), Özel (1999); Kızıl ve Ertekin (2003); Akan, Eker ve Aslan (2004); Akan ve Aslan (2005); Akan, Aslan ve Balos (2005); Akan, Aydoğdu ve Korkut (2005); Akan ve Balos (2008); Akan, Korkut ve Balos (2008); Balos ve Akan (2007, 2008), Kaya ve Ertekin (2009); Aslan (2013); Aslan vd. (2011); Akan (2013); Akan, Balos ve Tel (2013); Akan, Balos ve Aslan (2013); Arslan vd. (2013); Akan ve Sade (2015), Akan ve Ayaz (2016) ve Bulut vd. (2017)’dir.

Çalışmanın amaçlarını şu şekilde özetleyebiliriz:

- Tek Tek Dağları eteklerindeki bazı köylerde bitkilerin hangi amaçla ve ne şekilde kullanıldığını tespit etmek,
- Yöre halkının faydalandığı bitkileri yöresel isimleri ile tespit etmek,
- Tıbbi bitkilerin hangi amaçla kullanıldığını belirlemek,
- Halkın Fitoterapi alanına ilgisini ve bu alandaki bilgi birikimini belirlemek,
- Etnobotanik alanında çalışmalar yapan kişilere, kurumlara kaynak oluşturmak.

Bu çalışmamızda Tek Tek Dağları eteklerindeki bazı köylerde halkın bitkilerden faydalanma amacının ve şeklinin araştırılması hedeflenmiştir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Bu araştırma 2015–2018 yılları arasında yapılmıştır. Tek Tek Dağları eteklerindeki 16 köyde 53 kaynak kişi ile görüşülmüş ve yöre halkının bitkileri ne amaçla kullandıkları konu olarak ele alınmıştır. Genellikle bahar aylarında bitkileri toplamak üzere köylere gidilmiştir. Kış aylarında arazi çalışması yapılamayacak yağışlı ve çamurlu olan günlerde ise sadece kaynak kişiler ile birebir görüşmeler yapılmış ve varsa evlerindeki etnobotanik özellikte kullandıkları materyallerin fotoğrafları da çekilmiştir.

Çalışma esnasında bitkilerin yöresel isimleri, hangi amaçla, ne şekilde kullandıkları o bölgede yaşayan, bu konuda bilgi sahibi olan kişilerden alınan bilgiler ışığında derlenmiştir. Daha önceden hazırlanan “etnobotanik bilgi kayıt formu” hazırlanmış ve yöre halkından bilgiler alınmıştır. Net bilinmeyen veya isimleri hatırlanamayan bitkileri belirlemek için de bazen uygun dönemlerde kaynak kişiler ile araziye çıkılmış bazen de daha önceden toplanan bitki fotoğrafları kaynak kişilere gösterilerek bitkilerin kullanım amaçları ve yöresel isimleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bulgular kısmında bitkilerin familyası, bilimsel ve yöresel isimleri, kullanım amacı ve kullanılan kısımları verilmiştir.

Toplanan bitkilerin teşhisi için Türkiye Florası (Davis, 1965-85; Davis vd., 1988; Güner vd., 2000), Resimli Türkiye Florası 1. cilt (Güner, 2014) ve 2. Cilt (Güner vd., 2018) adlı eserlerden yararlanılmıştır. Çalışma alanındaki Bitkilerin listesi ve otör isimler Türkiye Bitkileri Listesi (Güner vd. (2012)’e göre hem de (<http://www.bizimbitkiler.org.tr/list.html>) sitesinden de yararlanılarak en son ve en doğru şekilde yazılmıştır.

Bitkiler, herbaryum kurallarına göre toplanmış ve preslenmiştir. Bitki örnekleri Harran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü Herbaryumunda (HARRAN) muhafaza edilmektedir.

Çalışma alanında tespit edilen endemik ve nadir türlerin tehlike kategorilerinin tespitinde IUCN (2014) kriterleri, “Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı” (Ekim vd., 2000) ve diğer çalışmalardan yararlanılmıştır.

Kültür bitkileri * ile işaretlenmiştir.

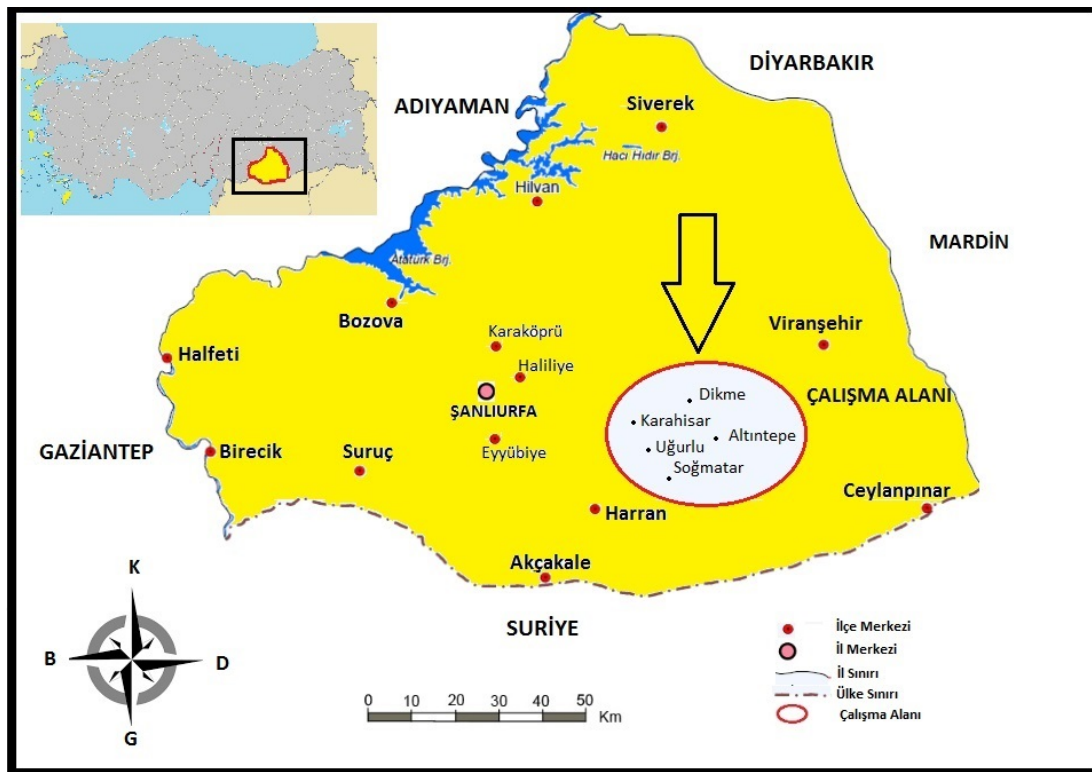
Bu çalışmada elde ettiğimiz bilgiler yöre halkı ile görüşmeler neticesinde derlenmiştir. Herhangi bir hastalığın tedavisinde direkt olarak ilaç etkisi bulunmamaktadır. Bu sebeple öncelikle doktora başvurulmalıdır.

BULGULAR

Araştırma Alanının Genel Özellikleri

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat Bölümü'nde yer alan Şanlıurfa; Mardin, Diyarbakır, Adıyaman, Gaziantep ve Suriye toprakları arasında bulunmaktadır. Davis grid sisteminin C6, C7 ve C8 karesinde yer almaktadır (Davis, 1965-1985). Şanlıurfa'nın yüksek dağları Karacadağ (1938 m), Tek Tek Dağları (747 m), Şebeke Dağları (750 m), Germuş Dağı (771 m), Arat Dağı (840 m)'dir (Anonim, 2017). İlin kuzeyinde yer alan dağlar ve yüksek tepeler genellikle güneye doğru gittikçe alçalır. Ortalama yükselti 518 m'dir. Kuzeydoğudaki dağlık alan dışında genellikle yükseltisi 900 metreyi aşmayan geniş düzlüklere rastlanır. İlin en yüksek noktası kuzeydoğusundaki Karacadağ (1919 m) sönmüş yanardağ kütesidir. Harran ovası'nın denizden yüksekliği 375 metredir.

Şanlıurfa İlinin, güneybatısında bulunan Tek Tek Dağları üzerinde 19.335 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Çalışma alanı haritası Şekil 1' de verilmiştir. Tek Tek Dağları Milli Park Alanı içerisinde tarihi değeri olan alanlar mevcuttur. Bu alanlar arkeolojik çalışmalar açısından da önemlidir. Bunlar Han-el Ba'rur Kervansarayı, Şuayb Şehri Harabeleri ve Soğmatar Harabeleridir.

Şekil 1. Çalışma alanının haritası.

İklim ve Bitki örtüsü

Şanlıurfa ili Akdeniz iklim bölgesinin De Martonne metoduna göre “Yarı Kurak” iklim bölgesine girmektedir (Akman, 2011). Son on yılı kapsayan verilere göre Şanlıurfa ilinde yıllık ortalama sıcaklık 18,7°C'dir. Yıllık ortalama yağış miktarı ise 457,8 mm'dir. Mevsimlere göre sıcaklık ortalamalarına baktığımızda, ilkbahar aylarında 22,7°C, yaz aylarında 37,7°C, sonbahar aylarında 26,8°C ve kış aylarında 11,9°C'dir (Anonim, 2010). Yıllık ortalama nisbi nem % 54'tür. Araştırma sahamız “Yarı Kurak Ilık Akdeniz Biyoiklim” katındadır (Akman, 2011).

Zohary (1973)'e göre Güneydoğu Anadolu Bölgesi, İran-Turan Floristik Bölgesi'nin Batı İran-Turan Floristik Alt Bölgesi'nde bulunan Mezopotamya Provensi'nde yer almaktadır. Bölgenin bir kısmını İran Turan kökenli step vejetasyonu oluşturmaktadır. Ayrıca, buğday, arpa ve baklagil gibi bazı bitkilerin gen merkezi yine bu bölgedir. GAP Bölgesinde 305 civarında endemik tür olduğu ve 60 tanesinin Şanlıurfa ilinde yetiştiği saptanmıştır. Milli Park alanının büyük bir bölümünde *menengiç* bitkisi (*Pistacia terebinthus* L.) yaylı göstermektedir. Bölgede otsu türler

çoğunluk göstermektedir. Bölgede çoğunlukla *gelincik* (*Papaver rhoeas*), *kekik* (*Thymus sp.*), *sütleğen* (*Euphorbia sp.*) gibi bitkiler yer almaktadır. Şanlıurfa'da hakim bitki örtüsü steptir. Step vejetasyonunda ise çim oluşturan kseromorf, yani kurakçıl bitkilerin, özellikle Poaceae (buğdaygiller) bolluğu ile oluşmuş bitki birlikleri karakteristiktir. Orman vejetasyonuna ise genellikle akarsu boylarında rastlanılır *Populus L. (kavak)*, *Salix L. (söğüt)*. Ayrıca *Quercus L. (meşe)*, *Crataegus L. (alıç)* gibi orman kalıntılarına da rastlanır. Geniş bir alanda *Pistacia khinjuk* Stocks (yabani fıstık ağacı) yer alır. Bunlar zamanla aşılansarak üretime kazandırılmıştır. Tek Tek Dağları ile ilgili yapılan floristik bir araştırmada 260 bitki taksonu tespit edilmiştir (Kaya ve Ertekin, 2009).

Araştırma alanından belirlenen türler ve etnobotanik özellikleri

AMARANTHACEAE/ HOROZİBİĞİGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Amaranthus retroflexus* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Horoz kuyruğu, Tilkikuyruğu*

Bitkinin yöresel isimleri: *Irefeddiç*

Bitkinin kullanım amacı: Yöre halkı tarafından zehirli olarak bilinir ve hayvanlar için ölümcül etkisinin olduğu söylenmektedir. Boş tarım alanlarında hızlı bir şekilde yayılış göstermekte olup tarla ürünlerinin yetişmesini engellediği söylenmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Mehmet Sarı (Sarıtaş Köyü, 58 yaş), İmam Aslan (Soğmatar Köyü, 74 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1014

2. Bitkinin bilimsel adı: *Bassia scoparia* (L.) A. J. Scott

Bitkinin Türkçe isimleri: *Süpürge otu, Ateştopu*

Bitkinin yöresel isimleri: *Uşub el miğaşşe*

Bitkinin kullanım amacı: Süpürge yapımında kullanılmaktadır. Aynı zamanda evin bahçelerinde süs bitkisi olarak değerlendirilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı

Kaynak kişi: İmam Aslan (Soğmatar Köyü, 74 yaş), Mehmet Demir (Arpalı Köyü, 38 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1011

3. Bitkinin bilimsel adı: *Beta vulgaris* L. var. *vulgaris*

Bitkinin Türkçe isimleri: *Pancar*

Bitkinin yöresel isimleri: *Pancar*

Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin yaprakları ve gövdesi soğan, yağ, salça ile karıştırılarak yemeği yapılmaktadır. Ayrıca, yörede bitkinin yapraklarıyla sarma-dolma yapılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı

Kaynak kişi: Ayşe Uzun (Yağmurlu köyü, 22 yaş), Abid Acar (Küçük Arpalı, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1019

AMARYLLIDACEAE/ NERGİSGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Allium cepa* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Soğan*

Bitkinin yöresel isimleri: *Bısal, Soğan*

Bitkinin kullanım amacı: Fazla kilolardan kurtulmak amacıyla suyu sıkılıp içilmektedir. Kuru soğan bulgurlu yemeklerin yanında çiğ olarak tüketilir, çiğ köfte yapımına katılır, Salata yapımında hem kuru hem de yeşil soğan yaygın olarak tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprakaltı kısımları ve yaprakları

Kaynak kişi: Hulfa Fidan (Sarpdere köyü, 65 yaş), Fehime Aksoy (ikizce köyü, 25 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1065

2. Bitkinin bilimsel adı: *Allium sativum* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Sarımsak*

Bitkinin yöresel isimleri: *Tum, Thawm*

Bitkinin kullanım amacı: Yoğurtlu mezelerde ve cacık yapımında, çiğ köfte yapımında sıkça kullanılmaktadır. Haşereleleri kovmak amaçlı evlere, ahırlara asılmaktadır. Ayrıca nazara karşı korunmak amaçlı kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprakaltı kısımları

Kaynak kişi: Ayşe Uzun (Yağmurlu köyü, 22 yaş), Ahmet Taş (Sarıtaş köyü, 70 yaş), Terfe Taş (Sarıtaş köyü, 72 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1020

ANACARDIACEAE / MENENGİÇGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Pistacia khinjuk* Stocks

Bitkinin Türkçe isimleri: *Bittim*

Bitkinin yöresel isimleri: *Menengiç, Melengiç, Bittim*

Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin dallarının içinden çıkan yapışkan sıvının bal ile karıştırılıp tüketilmesi de mide ve böbrek rahatsızlıklarına iyi geldiği söylenmektedir. Meyveleri de toz haline getirildikten sonra süt ile karıştırılıp, yörede bitim kahvesi ismiyle tüketilmektedir. Ayrıca, bitkinin meyvelerinden sabun da yapılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyveleri

Kaynak kişi: Rahime uzun (Yağmurlu köyü, 60 yaş), Zerga Yürücü (Dikme köyü, 52 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1088

APIACEAE / MAYDANOZGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Ammi visnaga* (L.) Lam.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Diş otu, Kürdan otu*

Bitkinin yöresel isimleri: *Hiltan, Deram, Hiltan*

Bitkinin kullanım amacı: Çiçek kısmı kuruduktan sonra çiçek sapları kürdan olarak kullanılmaktadır. Çiğnendiği takdirde diş ağrılarını iyi geldiğine inanılmaktadır. Bitkinin kurutulmuş çiçekleri çay gibi demlenerek astım, bronşit gibi solunum yolu hastalıklarına kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri, kurutulmuş meyve

Kaynak kişi: İmam Aslan (Soğmatar Köyü, 74 yaş), İsmail Dağ (Altın-tepe köyü, 53 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1001

2. Bitkinin bilimsel adı: *Eryngium campestre* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Çakırdiken, Boğa diken, Kırsenet*

Bitkinin yöresel isimleri: *Igger*

Bitkinin kullanım amacı: Tazeyken taban yaprakları çiğ olarak yenilmektedir. Gövdesi soyularak taze olarak tüketilmektedir. Ayrıca çit bitkisi olarak kullanılmaktadır. Kurutulmuş toprak üstü kısımları da yakacak olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere köyü, 70 yaş), İmam Aslan (Soğmatar Köyü, 74 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1009

3. Bitkinin bilimsel adı: *Eryngium creticum* Lam.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Boğa diken, Göz diken*

Bitkinin yöresel isimleri: *Igger*

Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin kullanım amacı *Eryngium campestre* ile aynıdır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Hulfa Fidan (Sarpdere köyü, 65 yaş), Ahmet Sel (Karahisar köyü, 50 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1066

4. Bitkinin bilimsel adı: *Malabaila secacul* (Mill.) & Boiss. subsp. *secacul*

Bitkinin Türkçe isimleri: *Davar otu*

Bitkinin yöresel isimleri: *Uşub el ganem*

Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Nuray Aksoy (İkizce köyü, 60 yaş), Ayşe Aslan (Uluhan, 58)

Örnek No: E. FİDAN 1089

APOCYNACEAE / ZAKKUMGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Nerium oleander* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Zakkum*

Bitkinin yöresel isimleri: *Zakkum*

Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı

Kaynak kişi: Yaze Demir (Soğmatar Köyü, 20 yaş), Mahmut Yürücü (Dikme köyü, 54 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1008

ARACEAE / YILANYASTIĞIGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Biarum carduchorum* (Schott) Engl.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Yilanyastığı*

Bitkinin yöresel isimleri: *Asalan, Kardi*

Bitkinin kullanım amacı: Yumrusu yoğurt yapımında kullanılmaktadır. Zehirli bir bitki olmasına rağmen bitkinin zehirleri kaynatılarak arındırılıp yemek olarak tüketilmektedir. Ayrıca, yumrusu toz haline getirilip yaraya sürülerek mayasıl tedavisinde kullanılmaktadır.

Bitkinin Kullanılan Kısımları: Yumrusu ve yaprakları

Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1098

2. Bitkinin bilimsel adı: *Eminium rauwolffi* (Blume) Schott.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Yilanyastığı, Yılan bıçağı*

Bitkinin yöresel isimleri: *Asalan, Kardi*

Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin çiğ olarak tüketilmesi durumunda insanları ve hayvanları zehirlediği bilinmektedir.

Bitkinin zehirli yapısı arındırıldıktan sonra gıda olarak tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin yumrusu ve yaprakları

Kaynak kişi: Musa Aksoy (Aşağı İkizce köyü, 62 yaş), Yusuf Demir (Arpalı köyü, 57 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1087

ASPARAGACEAE / KUŞKONMAZGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Muscari comosum* (L.) Mill.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Arap sümbülü, Morbaş, Dağ sümbülü*

Bitkinin yöresel isimleri: *Laiyei*

Bitkinin kullanım amacı: Bu bitki cilt problemlerinde kullanılmaktadır. Toplandığı gün cam bir kavanoza doldurulup, üzerine zeytinyağı ilave edilmekte ve güneşte 40 gün bekletilip yağı elde edilmektedir. Elde edilen bu bitki yağı saç dökülmeleri ve kaşıntı için maske ve kremlere eklenerek kullanılmaktadır. Soğanları yenilebilir özellikte olduğu ifade edilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı ve soğanları

Kaynak kişi: Hanse Demir (Arpalı köyü, 65 yaş), Abdülkerim Demirdağ (Arpalı köyü, 57 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1086

2. Bitkinin bilimsel adı: *Muscari neglectum* Guss. ex Ten.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Arap sümbülü, Dağ sümbülü, Arapüzümü, Morbaş*

Bitkinin yöresel isimleri: *Laiyei*

Bitkinin kullanım amacı: *Muscari comosum* bitkisi ile aynı özelliktedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı ve soğanları

Kaynak kişi: Hanse Demir (Arpalı köyü, 65 yaş), Rukiye Fidan (Sarpdere köyü, 30 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1092

3. Bitkinin bilimsel adı: *Ornithogalum narbonense* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Akbaldır, Tükrük otu*

Bitkinin yöresel isimleri: *Silliğ bader, Sıllık bedir*

Bitkinin kullanım amacı: Bölgenin en lezzetli meşhur gıda bitkilerinden biridir. Köylerden toplanıp, Şanlıurfa semt pazarlarında satılmaktadır. Bu bitki yıkanıp, ayıklandıktan ve ince ince doğandıktan sonra biraz suyla yumuşayınca kadar haşlanmaktadır. Tuz ve biber ile ezilmekte ve hafif ateşle ısıtılmaktadır. Sonra yoğurda katılmakta ve kâselere doldurulmadan önce üzerine sade yağ dökülerek servis edilmektedir. Yaprakları tazeyken toplanır, böreği, kavurması da yapılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları ve yaprakları

Kaynak kişi: Halil Çiftçili (Karahisar köyü, 42 yaş), Ali Çiftçi (İkizce köyü, 75)

Örnek No: E. FİDAN 1099

ASTERACEAE (COMPOSITAE) / PAPATYAGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Achillea arabica* Kotschy

Bitkinin Türkçe isimleri: *Civanperçemi, Basur otu, Hanzabel, Yılan pingu*

Bitkinin yöresel isimleri: *Verdel hayye*

Bitkinin kullanım amacı: Basur hastalığı tedavisi için çay olarak tüketilmektedir. Sindirim sistemi rahatsızlıklarına iyi geldiği gibi balgam söktürücü etkisi için de kullanılmaktadır. Bu bitkiye yılanın yaklaşmadığı iddia edilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri

Kaynak kişi: Terfe Taş (Sarıtaş köyü, 72 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1091

2. Bitkinin bilimsel adı: *Anthemis hyalina* DC.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Papatya, Derman papatyası*

Bitkinin yöresel isimleri: *Aghavan*

Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı

Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş), Halil Acar (Küçük Arpalı köyü, 36 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1085

3. Bitkinin bilimsel adı: *Centaurea iberica* Trev. ex Sprengel

Bitkinin Türkçe isimleri: *Çakır diken*

Bitkinin yöresel isimleri: *Şok*

Bitkinin kullanım amacı: Bitki kurutulup, çayı demlenerek, yağ yakımı ve hazımsızlık tedavisinde kullanılmaktadır. Ayrıca, taban yaprakları ilkbaharda haşlanarak yemeği yapılır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Abdülkerim Demirdağ (Arpalı köyü, 57 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1067

4. Bitkinin bilimsel adı: *Centaurea virgata* Lam.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Peygamber çiçeği, Acı süpürge*

Bitkinin yöresel isimleri: *Ta'li*

Bitkinin kullanım amacı: Toprak üstü kısımları süpürge yapımında kullanılır. Yakacak olarak kullanılan bitkilerdendir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Mustafa Aslan (Yağmurlu köyü, 30 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1021

5. Bitkinin bilimsel adı: *Cota altissima* (L.) J. Gay
Bitkinin Türkçe isimleri: *Papatya, Köpek papatyası*
Bitkinin yöresel isimleri: *Babonic*

Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, zahter bitkisiyle beraber kaynatılıp çay şeklinde tüketilmekte, soğuk algınlığı ve öksürük tedavisinde kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri, toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1090

6. Bitkinin bilimsel adı: *Echinops spinosissimus* Turra subsp. *spinosissimus*
Bitkinin Türkçe isimleri: *Topuz diken*
Bitkinin yöresel isimleri: *Şok etpap*

Bitkinin kullanım amacı: Yörede eşeklerin en sevdiği bitkidir. Dikenleri çıkarılıp altındaki kısım çerez niyetine yenilmekte ve 'sukkar' diye adlandırılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Ahmet Sel (Karahisar köyü, 50 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1084

7. Bitkinin bilimsel adı: *Gundelia tournefortii* L. var. *armata* Freyn & Sint.
Bitkinin Türkçe isimleri: *Kenger*
Bitkinin yöresel isimleri: *Kereng, Has kenger, Keub, Şok*

Bitkinin kullanım amacı: Otundan yemek, tohumlarından kahve ve kökündeki sıvıdan sakız elde edilmektedir. Kengerin üst kısımları kuruduktan sonra kökünün bıçak yardımıyla açılması ile beyaz süt çıkmakta ve bu süt bekletildiğinde koyu bir kıvam almakta olup böylece kenger sakızı elde edilmektedir. Ayrıca, bitkinin meyveleri toplanıp, toz haline getirilerek kenger kahvesi de yapılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak altı ve toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Rukiye Fidan (Sarpdere köyü, 30 yaş), Hatice Sel (Karahisar köyü, 55 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1101

8. Bitkinin bilimsel adı: *Helianthus tuberosus* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: *Yer Elması*
Bitkinin yöresel isimleri: *Seseban*

Bitkinin kullanım amacı: Taşa sürülerek kabuğu soyulur ve çiğ olarak tüketilmektedir. Ayrıca zeytinyağlı yemeklerde pişirilip gıda bitkisi olarak tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak altı kısımları
Kaynak kişi: Rukiye Fidan (Sarpdere Köyü, 30 yaş), Rabia Demir (Soğmatar köyü, 21 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1097

9. Bitkinin bilimsel adı: *Lactuca serriola* L.
Bitkinin Türkçe isimleri: *Yabani marul, Eşşek helvası*
Bitkinin yöresel isimleri: *Lezzini*

Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak tüketilmektedir. Ayrıca, yöre insanı tarafından astım tedavisinde kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: İmam Aslan (Soğmatar Köyü, 74 yaş), Abid Acar (Küçük Arpalı köyü, 60 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1022

10. Bitkinin bilimsel adı: *Notobasis syriaca* (L.) Cass.
Bitkinin Türkçe isimleri: *Suriye diken, Yavan kenger*
Bitkinin yöresel isimleri: *Kelehan*

Bitkinin kullanım amacı: Gövdesi soyulup çiğ olarak tüketilmektedir. Hayvanlar için yem bitkisidir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Hanse Demir (Arpalı köyü, 65 yaş), Abdullah Kaya (Senemağar köyü, 72 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1082

11. Bitkinin bilimsel adı: *Picnomon acarna* (L.) Cass.
Bitkinin Türkçe isimleri: *Kılçık diken*
Bitkinin yöresel isimleri: *Duvves*

Bitkinin kullanım amacı: Toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları
Kaynak kişi: Abdülkerim Demirdağ (Arpalı köyü, 57 yaş)
Örnek No: E. FİDAN 1083

12. Bitkinin bilimsel adı: *Senecio vernalis* Waldst. & Kit.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Kanaryaotu*

Bitkinin yöresel isimleri: *Liffeg*

Bitkinin kullanım amacı: Kadın hastalıkları ve romatizmal rahatsızlıkların tedavisi için toprak üstü kısımları kurutulup çay şeklinde demlenip tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımlar

Kaynak kişi: Hatice Sel (Karahisar köyü, 55 yaş), Şegha Demirdağ (Karaca köyü, 50 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1114

13. Bitkinin bilimsel adı: *Silybum marianum* (L.) Gaertn.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Eşek diken, Kangal otu*

Bitkinin yöresel isimleri: *Kerbeş, Şok*

Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin gövde kısmı soyularak çiğ tüketilirken, bitki kurutulup tohumları ayıklandıktan sonra haşlanarak da tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak altı ve toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Ayşe Aslan (Uluhan Köyü, 58 yaş), Hasan Yıldız (Uluhan, 62)

Örnek No: E. FİDAN 1100

14. Bitkinin bilimsel adı: *Taraxacum sintenisii* Dahlst.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Karahindiba*

Bitkinin yöresel isimleri: *Vardeşsidara, İlsen-eltar*

Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin yaprakları, çiçek kısımları ve kökü kurutulup çay olarak demlenip böbrek rahatsızlıkları ve mide ekşimesi gibi durumlarda kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Yaprak, çiçek, kök

Kaynak kişi: Abdullah Demir (Kargalı köyü, 67 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1081

15. Bitkinin bilimsel adı: *Tragopogon porrifolius* L. subsp. *longirostris* (Sch. Bip.) Greuter

Bitkinin Türkçe isimleri: *Teke sakalı*

Bitkinin yöresel isimleri: *Yemlik*

Bitkinin kullanım amacı: Yaprakları tazeyken tüketilir. Yemeği de yapılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Ayşe Aslan (Uluhan Köyü, 58 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1117

16. Bitkinin bilimsel adı: *Xanthium spinosum* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Pıtrak*

Bitkinin yöresel isimleri: *Pıtrak*

Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin kurumuş olan toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Mahmut Yürücü (Dikme Köyü, 54 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1096

BORAGINACEAE / HODANGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Alkanna megacarpa* A. DC.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Havaciva kökü, Yamaç havacivası*

Bitkinin yöresel isimleri: *Havaceva*

Bitkinin kullanım amacı: Yörede önemli boya bitkilerinden biridir. Ayrıca kökleriyle beraber çiçek ve tohumları da kaynatılarak çayı demlenmekte, kabızlık, bağırsak hastalıkları ve ağrıların tedavisinde kullanılmaktadır. Saf zeytinyağı ile karıştırılarak merhem kıvamına getirilip yanık ve yara tedavisinde de yarar sağlamakta olduğu söylenmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri, kökü, tohumları

Kaynak kişi: Nofa Demir (Arpalı Köyü, 55 yaş) , Hülya Taş (Sarıtaş köyü, 25)

Örnek No: E. FİDAN 1119

BRASSICACEAE (CRUCIFERAE) / TURPGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Brassica oleracea* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Lahana*

Bitkinin yöresel isimleri: *Lehlehen, Malfuf*

Bitkinin kullanım amacı: Gıda amaçlı kullanılmaktadır. Yapraklarından sarma yapılmaktadır. Ayrıca yaprakları kaynatılıp lapası hazırlanır ve krem gibi sivilceli bölgeye sürülmektedir. Bitkinin kullanılan kısımları: Yaprakları

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş) Hüseyin Demir (Yağmurlu köyü, 72 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1113

2. Bitkinin bilimsel adı: *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Çobançantası*

Bitkinin yöresel isimleri: *Imzaaf, Dırdal*

Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca yıkanıp temizlendikten sonra soğan salça vb malzemelerle kavurularak yemeği yapılmakta veya tazeleyen cacığa süs amaçlı eklenmektedir. Çocuklar da yapraklarını biraz dalından ayırarak salladığında ses çıkartarak oyun oynamaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Hüseyin Demir (Yağmurlu Köyü, 72 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1007

3. Bitkinin bilimsel adı: *Isatis lusitanica* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Sülün çivitotu*

Bitkinin yöresel isimleri: *Sufferi*

Bitkinin kullanım amacı: Süs bitkisi ve gıda amaçlı kullanılmaktadır. Bitkinin taze taban yaprakları toplanıp, pişirildikten sonra yemeği servis edilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Ayşe Aslan (Uluhan köyü, 58 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1079

4. Bitkinin bilimsel adı: *Lepidium sativum* L. subsp. *sativum*

Bitkinin Türkçe isimleri: *Tere*

Bitkinin yöresel isimleri: *Reşad, Rashad, Hummez*

Bitkinin kullanım amacı: Hem gıda hem de şifa amaçlı kullanılmaktadır. Tere tohumu daha çok zayıflama amaçlı kullanılmaktadır. Zayıflamak için bal ile karıştırılarak aç karna yenilmektedir. Salatalarda veya çiğ olarak da tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Ayşe Aslan (Uluhan köyü, 58 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1080

5. Bitkinin bilimsel adı: *Sinapis alba* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Hardal*

Bitkinin yöresel isimleri: *Hardel*

Bitkinin kullanım amacı: Yörede kullanılan önemli gıda bitkilerinden biridir. Çiğ olarak salatalarda ve yemeklerin yanında meze tüketilmektedir. Çiğ köftenin yanında sıkça tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Rukiye Fidan (Sarpdere Köyü, 30 yaş), Hansi Demir (Yağmurlu köyü, 50 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1108

6. Bitkinin bilimsel adı: *Sinapis arvensis* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Hardal, Yabani hardal*

Bitkinin yöresel isimleri: *Hardıl*

Bitkinin kullanım amacı: Yörede kullanılan önemli gıda bitkilerinden biridir. Çiğ olarak salatalarda ve yemeklerin yanında meze tüketilmektedir. Çiğ köftenin yanında sıkça tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Rukiye Fidan (Sarpdere, 30 yaş), İsmail Aslan (Güzel köy, 68)

Örnek No: E. FİDAN 1078

CAPPARACEAE / KEBEREGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Capparis sicula* Veill. subsp. *sicula*

Bitkinin Türkçe isimleri: *Keber, Kebere, Kapari, Kübar çalı*

Bitkinin yöresel isimleri: *Feşelleh, Şefellah*

Bitkinin kullanım amacı: Yörede bitkinin tomurcukları ve olgun meyveleri toplanıp satılmaktadır. İhracatı yapılan ve yöre halkının geçimine katkı sağlayan bitkilerdendir. Tamamı kurutulup, yakacak amaçlı kullanılan bir bitkidir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Kök, tomurcuk, gövde ve meyve

Kaynak kişi: Halil Çiftçili (Karahisar köyü, 42 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1102

CAPRIFOLIACEAE / HANİMELİGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Scabiosa argentea* L. subsp. *argentea*

Bitkinin Türkçe isimleri: *Uyuz otu, Yazı süpürgesi*

Bitkinin yöresel isimleri: *Merkadun, Uşun el carrab*

Bitkinin kullanım amacı: Süpürge yapımında kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı

Kaynak kişi: Hulfa Fidan (Sarpdere, 65 yaş), Emine Demir (Arpalı köyü, 50)

Örnek No: E. FİDAN 1107

CARYOPHYLLACEAE / KARANFİLGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Silene colorata* Poir. subsp. *colorata*

Bitkinin Türkçe isimleri: *Kum nakalı*

Bitkinin yöresel isimleri: *Vard es sukkari*

Bitkinin kullanım amacı: Güzel kokusu ve gösterişi nedeniyle süs bitkisi olarak kullanılmakta ve tazeyken toprak üstü kısımları yenilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Rukiye Fidan (Sarpdere köyü, 30 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1112

CISTACEAE / LADENGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Helianthemum salicifolium* (L.) Mill.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Söğüt güngülü*

Bitkinin yöresel isimleri: *Ciridi çimi*

Bitkinin kullanım amacı: İndikatör ve mantar belirleyici bir bitki özelliğini taşımaktadır. Bitkinin bulunduğu yerde keme mantarı olduğunu göstermektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü Kısımları

Kaynak kişi: Musa Aksoy (İkizce köyü, 62 yaş), İmam Aslan (Yağmurlu Köyü, 74 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1023

CONVOLVULACEAE / TARLASARMAŞIĞIĞİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Convolvulus arvensis* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Tarla sarmaşığı*

Bitkinin yöresel isimleri: *Midded*

Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, çiçeği boğaz hastalıklarına iyi geldiği söylenmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Ayşe Aslan (Uluhan köyü, 58 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1072

2. Bitkinin bilimsel adı: *Convolvulus galaticus* Rost. ex Choisy

Bitkinin Türkçe isimleri: *Yer sarmaşığı, Boz sarmaşık*

Bitkinin yöresel isimleri: *Midded el hamri*

Bitkinin kullanım amacı: Süpürge yapımında kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Ayşe Aslan (Uluhan köyü, 58 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1111

3. Bitkinin bilimsel adı: *Convolvulus holosericeus* M. Bieb. subsp. *holosericeus*

Bitkinin Türkçe isimleri: *Süpürge otu, Gündüz sefası*

Bitkinin yöresel isimleri: *Midded, Yard beyyozi*

Bitkinin kullanım amacı: Süpürge yapımında kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Ayşe Aslan (Uluhan köyü, 58 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1073

CRASSULACEAE / DAMKORUĞUGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Sedum steudelii* Boiss.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Koruk otu, Kurt üzümü*

Bitkinin yöresel isimleri: *Igneb el zib*

Bitkinin kullanım amacı: Süs bitkisi olarak saksılarda yetiştirilmektedir. Taze iken toprak üstü kısımları çobanlar tarafından yenilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Ahmet Çetin (Altın-tepe köyü, 48 yaş) Delle Aslan (Güzel köy, 66)

Örnek No: E. FİDAN 1106

CUCURBITACEAE / KABAKGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Citrullus lanatus* (Thunb.) Matsum. & Nakai

Bitkinin Türkçe isimleri: *Karpuz*

Bitkinin yöresel isimleri: *Dıbşii*

Bitkinin kullanım amacı: Gıda bitkisi olarak tüketilmektedir. Ayrıca, karpuz çekirdeği de yörede haşlanarak, çayın yanında kuruyemiş olarak yenilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyvesi ve tohumları

Kaynak kişi: Ahmet Çetin (Altın-tepe köyü, 48 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1058

2. Bitkinin bilimsel adı: *Cucumis melo* L. var. *flexuosus* (L.) Naudin.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Acur*

Bitkinin yöresel isimleri: *Acur*

Bitkinin kullanım amacı: Meyve olarak tüketildiğinde susuzluğu gidermekte ve hazmı kolaylaştırmaktadır. Çekirdekleri dövülüp bal ile tüketildiğinde idrar söktürücü ve böbrek rahatsızlıklarını giderici etkisi için de kullanılmaktadır. Ayrıca turşu şeklinde de tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyvesi, tohumları

Kaynak kişi: Nofa Demir (Arpalı köyü, 55 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1103

CUPRESSACEAE / SERVİGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Cupressus sempervirens* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Servi, Selvi*

Bitkinin yöresel isimleri: *Sanubir*

Bitkinin kullanım amacı: Çit ve süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. Kozalaklarından ve dallarından yakacak olarak da faydalanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Dalları ve kozalakları

Kaynak kişi: Meryem Aslan (Güzel köy, 40 yaş), Ayşe Uzun (Yağmurlu Köyü, 22 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1057

EUPHORBIACEAE / SÜTLEĞENGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Euphorbia rigida* Bieb.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Sütleğen*

Bitkinin yöresel isimleri: *Geşura, deva*

Bitkinin kullanım amacı: Bitki kesildiği zaman içinden süt akar ve bu süt yaraları iyileştirmek için merhem olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Menduh Demirdağ (Karaca köyü, 65 yaş), İmam Aslan (Yağmurlu Köyü, 74 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1115

FABACEAE (LEGUMINASAE) /BAKLAGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Alhagi maurorum* Medik subsp. *maurorum*

Bitkinin Türkçe isimleri: *Aguldikeni*

Bitkinin yöresel isimleri: *Hurnif, Çeti*

Bitkinin kullanım amacı: Süpürge yapımında kullanılmaktadır. Ayrıca ishali durdurmak için meyveleri ezilerek yenmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları ve meyveleri

Kaynak kişi: Halil Yeşil (Ocaklı köyü, 54 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1006

2. Bitkinin bilimsel adı: *Argyrolobium crotalarioides* Jaub. et Spach.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Collik*

Bitkinin yöresel isimleri: *Ververk, ca'de,*

Bitkinin kullanım amacı: Mide ağrısı (sancı) tedavisinde kullanılır. Sarı petalleri çiğ olarak yenebildiği gibi, taze yaprakları suda ıslatılır. Yapraklar sıkılmak suretiyle elde edilen su ağza damlatılarak da kullanılır. Bitkinin meyvesinin içindeki taneler (tohumlar) taze yemir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları ve meyveleri

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1071

3. Bitkinin bilimsel adı: *Astragalus hamosus* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Koçboynuzu*

Bitkinin yöresel isimleri: *Yoncaye keraç, Guni*

Bitkinin kullanım amacı: Meyve şeklinin, küpeye benzemesinden dolayı çocuklar tarafından takı olarak kullanılır.

Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü,60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1105

4. Bitkinin bilimsel adı: *Coronilla scorpioides* (L.) Koch

Bitkinin Türkçe isimleri: *Akrep burçağı*

Bitkinin yöresel isimleri: *Çolban*

Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Taze tohumları da özellikle çocuklar tarafından çiğ olarak tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları ve tohumları

Kaynak kişi: Rahime Aslan (Bettik köyü, 77 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1056

5. Bitkinin bilimsel adı: *Lathyrus cicera* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Collik*

Bitkinin yöresel isimleri: *Çolban*

Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin meyvesi taze iken, tohumları insanlar tarafından yenir. Hem çiğ hem de pişirilerek yenir. Pişirilirken tuzlanır. Taze yenirken tuzlanmaz. Bitki tazeyken hayvan yemi olarak kullanılır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Ahmet Çetin (Altıntepe köyü, 48 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1059

6. Bitkinin bilimsel adı: *Lathyrus sativus* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Mürdümük*

Bitkinin yöresel isimleri: *Bulliyimi*

Bitkinin kullanım amacı: Tazeyken tohumları insanlar tarafından yenmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Tohumlar

Kaynak kişi: Ahmet Çetin (Altıntepe köyü, 48 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1060

7. Bitkinin bilimsel adı: *Lens culinaris* Medik subsp. *culinaris*

Bitkinin Türkçe isimleri: *Mercimek*

Bitkinin yöresel isimleri: *Ades*

Bitkinin kullanım amacı: Kan yapıcı etkisi ve lifli yapısıyla kabızlığa iyi geldiği için çorba ve yemek olarak sıkça tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Tohumları

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1061

8. Bitkinin bilimsel adı: *Prosopis farcta* (Banks & Sol.) J. F. Macbr.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Çedi otu, Hashasuk*

Bitkinin yöresel isimleri: *Hurnif, Harnuf*

Bitkinin kullanım amacı: İnsan ve hayvan ishalinde kullanılır. Bu kullanım, aynı zamanda cinsel gücü azaltıcı etki yapar. Meyveleri tazeyken tüketilir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyveleri

Kaynak kişi: Ahmet Çetin (Altıntepe köyü, 48 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1077

9. Bitkinin bilimsel adı: *Robinia pseudoacacia* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Yalancı akasya*

Bitkinin yöresel isimleri: *Akasya ağacı*

Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde gölgelik olarak ve süs bitkisi amacıyla kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı

Kaynak kişi: İmam Aslan (Yağmurlu köyü, 74 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1015

10. Bitkinin bilimsel adı: *Trifolium stellatum* L. var. *stellatum*

Bitkinin Türkçe isimleri: *Yonca, Yıldız yoncası*

Bitkinin yöresel isimleri: *Neflun*

Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: İmam Aslan (Yağmurlu köyü, 74 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1005

11. Bitkinin bilimsel adı: *Trigonella coelesyriaca* Boiss.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Handedok, Andelko, Yonca*

Bitkinin yöresel isimleri: *Nefel*

Bitkinin kullanım amacı: Güzel kokulu olup, çiçekleri düğünlerde saçlara takılarak kullanılır. Hayvan yemi olarak da yemlere karıştırılır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Abdullah Demir (Kargalı köyü, 67 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1024

12. Bitkinin bilimsel adı: *Vicia faba* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Bakla*

Bitkinin yöresel isimleri: *Bacilli, Fawl*

Bitkinin kullanım amacı: Böbrek hastalıklarına iyi geldiği için fasulye gibi pişirilerek tüketilmektedir. Ayrıca tohumları haşlanarak lapa haline getirilip yara olan bölgeye sürülerek tedavi amaçlı kullanılmaktadır. Aşırı kullanımı alerjiye sebep olmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Tohumları

Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş), Reşat Müjdecı (Uğurlu köyü, 70 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1116

13. Bitkinin bilimsel adı: *Vicia narbonensis* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Kocaçiğ*

Bitkinin yöresel isimleri: *Billiyimi*

Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin tohumları çiğ olarak tüketilmektedir. Ayrıca, hayvan yemi olarak da kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1055

GERANIACEAE /TURNAGAGASIGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Erodium cicutarium* (L.) L Her. subsp. *cicutarium*

Bitkinin Türkçe isimleri: *Saat otu, İğnelik*

Bitkinin yöresel isimleri: *Sifif*

Bitkinin kullanım amacı: Bitkinin meyvesi saat yönünde döner ve çocuklar oyun amaçlı kullanılmaktadırlar.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş), Sait Fidan (Sarpdere köyü, 12 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1054

HYPERICACEAE /KANTARONGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Hypericum triquetrifolium* Turra

Bitkinin Türkçe isimleri: *Sarı kantaron, Purpırotu*

Bitkinin yöresel isimleri: *Aran*

Bitkinin kullanım amacı: Dış iltihabı veya boğaz iltihabı gibi rahatsızlıkları gidermek amacıyla çay olarak demlenip gargara şeklinde kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Nofa Demir (Arpalı köyü, 55 yaş), Halil Müjdecı (Uğurlu köyü, 56 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1028

IXIOLIRIACEAE / KÖPEKOTUGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Ixiolirion tataricum* (Pall.) Schult. & Schult. f. var. *Tataricum*

Bitkinin Türkçe isimleri: *Köpek otu*

Bitkinin yöresel isimleri: *Yabani sarımsak*

Bitkinin kullanım amacı: Tazeyken çiçekleri yenilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri

Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1062

JUGLANDACEAE / CEVİZGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Juglans regia* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Ceviz*

Bitkinin yöresel isimleri: *Ceviz, Cozz*

Bitkinin kullanım amacı: Çerez olarak tüketilmektedir. Cevizin yeşil kabuğunun kaynatılması ile oluşan su ayak çatlaklarının giderilmesi ve ayakların yumuşatılması amacıyla kullanılmaktadır. Ayrıca yeşil kabuğu ve yaprakları ev yapımı saç boyası için kına içine eklenerek, koyu renk verici olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyvesi, tohumu ve yaprakları

Kaynak kişi: Ayşe Uzun (Yağmurlu Köyü, 22 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1048

LAMIACEAE (LABIATE) /BALLIBABAGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Ajuga chamaepitys* (L.) Schreb.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Mayasıl otu, Acıgıcı*

Bitkinin yöresel isimleri: *Hamurkesen*

Bitkinin kullanım amacı: Basur hastalığı tedavisinde toprak üstü kısımları kaynatılıp lapa haline getirilerek kullanılmaktadır. Çay olarak da tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1053

2. Bitkinin bilimsel adı: *Clinopodium insulare* (Candargy) Govaerts

Bitkinin Türkçe isimleri: *Kaya yarpuzu, Ada fesleğeni*

Bitkinin yöresel isimleri: *Dağ nanesi, Nina essıfa*

Bitkinin kullanım amacı: Kas gevşetici, kadın hastalıkları ve böbrek rahatsızlıkları amacıyla çay olarak tüketilmektedir. Baharat olarak da salata ve cacık için kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş), Hatice Uzun (Yağmurlu köyü, 30 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1029

3. Bitkinin bilimsel adı: *Mentha pulegium* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Dağ Nanesi, Yarpuz*

Bitkinin yöresel isimleri: *Ni na es sifa (kaya nanesi)*

Bitkinin kullanım amacı: Karın ağrıları için çiğ olarak yenmektedir. Diş ve diş eti rahatsızlıkları için çayı gargara şeklinde kullanılmaktadır. Ayrıca çayı adet düzensizliği tedavisinde kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Gövde ve yaprakları

Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş), Hüseyin Demir (Yağmurlu köyü, 72 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1047

4. Bitkinin bilimsel adı: *Ocimum basilicum* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Fesleğen*

Bitkinin yöresel isimleri: *Reyhen*

Bitkinin kullanım amacı: Salatalarda hoş tat ve aroma vermesi için kullanılmaktadır. Ayrıca çiğneyerek tüketildiğinde sakinlik, dinginlik verdiği inanılmaktadır. Reyhan çayı demlenerek grip ve soğuk algınlığı, bağırsak sancuları için kullanılmaktadır. Emzirme döneminde annelerin sütünü arttırmak için de çay olarak tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Yaprakları

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1027

5. Bitkinin bilimsel adı: *Phlomis kurdica* Rech. f.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Gubel*

Bitkinin yöresel isimleri: *Lizzene*

Bitkinin kullanım amacı: Kökü yakacak olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Kökleri

Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1104

6. Bitkinin bilimsel adı: *Salvia palaestina* Benth.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Sürmeli şalba*

Bitkinin yöresel isimleri: *Dağ çayı*

Bitkinin kullanım amacı: Yaprakları çay olarak demlenip soğuk algınlığı için kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Yaprak

Kaynak kişi: Yahya Aslan (Yağmurlu köyü, 77 yaş), Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1064

7. Bitkinin bilimsel adı: *Sideritis libanotica* Labill. subsp. *kurdica* (Bornm) Hub.-Mor.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Adaçayı*

Bitkinin yöresel isimleri: *Çayberiyye*

Bitkinin kullanım amacı: Kaynamış suyun içine koyulup bekletilerek çayı hazırlanmaktadır. Sakinleştirici, rahatlatıcı, mide bulantısını kesici etkisinden faydalanmak için çayı içilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri

Kaynak kişi: Mahmut Fidan (Sarpdere Köyü, 70 yaş), Mehmet Can (Kargalı köyü, 48 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1063

8. Bitkinin bilimsel adı: *Teucrium polium* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Acıyavşan*

Bitkinin yöresel isimleri: *Cade, Talik*

Bitkinin kullanım amacı: Sindirim ve bağırsak problemleri için bitkinin toprak üstü kısımlarından çay yapılmaktadır. Çiğ olarak ufalanarak da tüketilebilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Nofa Demir (Arpalı Köyü, 55 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1118

9. Bitkinin bilimsel adı: *Tymbra spicata* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Kekik*

Bitkinin yöresel isimleri: *Zahter, Kekik*

Bitkinin kullanım amacı: Yemeklerde baharat olarak tüketilmektedir. Yaprakları su ile kaynatılarak, mide sancuları için kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Şemsi Ceylan (Arpalı köyü, 50), Nofa Demir (Arpalı köyü, 55)

Örnek No: E. FİDAN 1046

LYTHRACEAE / AKLAROTUGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Punica granatum* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Nar*

Bitkinin yöresel isimleri: *Rumman*

Bitkinin kullanım amacı: Meyve olarak tüketilmektedir. Suyu sıkılarak mide rahatsızlıkları, kabızlık giderici ve öksürük tedavisi için kullanılmaktadır. Ayrıca suyu kaynatılarak pekmez kıvamına geldiğinde nar ekşisi adıyla salatalarda, yemeklerde lezzet vermesi için kullanılır. Altına kaçırın çocuklar için de nar kabuğu kurutulup toz haline getirilerek yedirilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyvesi

Kaynak kişi: Ayşe Uzun (Yağmurlu Köyü, 22 yaş), Abdullah Demir (Kargalı köyü, 67 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1030

MALVACEAE / EBEGÜMECİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Abelmoschus esculentus* L. Moench

Bitkinin Türkçe isimleri: *Bamya*

Bitkinin yöresel isimleri: *Bamya, Bamy*

Bitkinin kullanım amacı: Mide ve bağırsak rahatsızlıklarına iyi geldiği için sulu yemek olarak tüketilmektedir. Ayrıca bamya ortalama sekiz saat suda bekletilip suyu sıkılır. Bamya suyu şeker hastalığı tedavisinde kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyve kısımları kullanılır.

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1052

2. Bitkinin bilimsel adı: *Alcea setosa* (Boiss.) Alef.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Hitmiyeçiçeği*

Bitkinin yöresel isimleri: *Hatmi, Hatmiyyi*

Bitkinin kullanım amacı: Solunum hastalıklarının tedavisinde çiçekleri kaynatılarak suyu içilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1026

3. Bitkinin bilimsel adı: *Gossypium hirsutum* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Kaba pamuk*

Bitkinin yöresel isimleri: *Gutun*

Bitkinin kullanım amacı: Pamuk bölge halkı için önemli bir geçim kaynağıdır. Tarlalardan toplanıp işlenmesi için fabrikalara satılmaktadır. Yatak, yorgan, yastık yapımında kullanılmaktadır. Sapları da yakacak olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1031

4. Bitkinin bilimsel adı: *Malva neglecta* Wallr.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Çobançöreği*

Bitkinin yöresel isimleri: *Hıbbazz*

Bitkinin kullanım amacı: Yemek olarak yaprakları yağda kavrulup tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Yaprakları

Kaynak kişi: Nofa Demir (Arpalı köyü, 55 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1093

5. Bitkinin bilimsel adı: *Malva sylvestris* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Ebegümeçi*

Bitkinin yöresel isimleri: *Hıbbazz*

Bitkinin kullanım amacı: Sebze olarak yemeği tüketilmektedir. Kuru yapraklarından yapılan çay bağırsak ve mide rahatsızlıklarına iyi gelmektedir. Yaprakları kaynatılıp ezilerek lapa halinde yaraların iyileşmesi ve egzama tedavisinde de kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Yaprakları

Kaynak kişi: Ayşe Uzun (Yağmurlu Köyü, 22 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1025

MELIACEAE / TESPIHAĞACIGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Melia azedarach* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Tesbih ağaç*

Bitkinin yöresel isimleri: *Şeceretül elkef*

Bitkinin kullanım amacı: Meyvesi zehirli olduğu için sadece bahçelerde gölgelik ve süs bitkisi amacıyla kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı

Kaynak kişi: Halil Acar (Küçük Arpalı Köyü, 36 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1094

MORACEAE / DUTGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Ficus carica* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *İncir*

Bitkinin yöresel isimleri: *Tin*

Bitkinin kullanım amacı: Yaş veya kuru şekliyle tüketilirken sindirim sistemi rahatsızlıklarını gidermektedir. Özellikle kabızlık sorunu tedavisi için kullanılmaktadır. Ayrıca taze incir ezilip lapa şeklinde cilde sürülerek sivilceler tedavi edilmekte ve cildi yumuşatmaktadır. Sivilceler için incir dalları küçük küçük parçalar şeklinde kesilip bir ipe dizilir ve kolye gibi takılır. Buradan gelen kendine özgü esans ile de yüzdeki ve boyundaki sivilceler azalmaktadır. İncir yaprakları kurutulularak su ile kaynatılır ve bu su bir pamuk yardımıyla çıban veya basur olan bölgeye sürülerek yara kısım tedavi edilmektedir. Ağacın dallarından çıkan süt de ağrıyan dişe sürülmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyvesi, yaprakları

Kaynak kişi: Nofa Demir (Arpalı köyü, 55 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1074

2. Bitkinin bilimsel adı: *Morus alba* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Ak dut*

Bitkinin yöresel isimleri: *Haptut*

Bitkinin kullanım amacı: Sindirim ve bağırsak problemleri için sabahları aç karnına birkaç tane dur tüketilmektedir. Yaprakları kaynatılıp çay olarak tüketildiğinde idrar söktürücü etkisi vardır. Meyve olarak tüketiminin yanında reçel ve pekmez yapımında da kullanılmaktadır. Çocuklarda zeka gelişimine de fayda sağlamaktadır. Ayrıca ağacın dalları da bahçe sınırları belirlemek için ve yakacak olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyve, yaprak, gövde

Kaynak kişi: İmam Aslan (Yağmurlu Köyü, 74 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1004

3. Bitkinin bilimsel adı: *Morus nigra* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Kara dut*

Bitkinin yöresel isimleri: *Haptutun esvet*

Bitkinin kullanım amacı: Meyve olarak tüketilmektedir. Yaprakları kanayan veya çizilen yere sürülürse kanamayı durdurmaktadır. Ağız içi yaralarında karadut suyundan faydalanılmaktadır. Kemik gelişimi ve kan üretimini sağladığı için pekmez olarak da tüketilmektedir. Dallarını arı kovana vb yapımında kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyve, yaprak, dal

Kaynak kişi: Nuray Aksoy (İkizce Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1069

NITRARIACEAE / ÜZERLİKGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Peganum harmala* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Üzerlik*

Bitkinin yöresel isimleri: *Harmal*

Bitkinin kullanım amacı: Evlerde nazara karşı korunma amaçlı süslü şekillerde duvara takılarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Tohumları

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1032

OLEACEAE / ZEYTINGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Olea europaea* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Zeytin*

Bitkinin yöresel isimleri: *Zeytünün*

Bitkinin kullanım amacı: Kahvaltı sofralarında tüketilmektedir. Sıkılıp yağı elde edilerek yemeklerde kullanılmaktadır. Zeytinyağının bağırsak ve sindirim rahatsızlıklarına iyi geldiği bilinmektedir. Ayrıca kuru ciltler için nemlendirici etkisinden dolayı sürülerek kullanılır. Dallarını çobanlar sopa olarak kullanmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyvesi ve dalları

Kaynak kişi: Fehime Aksoy (İkizce köyü, 25 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1070

PAPAVERACEAE / HAŞHAŞGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Hypocotum procumbens* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Yavruağzı*

Bitkinin yöresel isimleri: *Şeceretül cerh*

Bitkinin kullanım amacı: Özellikle sünnet olan çocuklarda yaranın iyileştirilmesi için kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısmı

Kaynak kişi: Rahime Aslan (Güzel köy, 77 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1120

2. Bitkinin yöresel isimleri: *Papaver rhoeas* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Karagöz*

Bitkinin Türkçe ismi: *Ahmar takiye*

Bitkinin kullanım amacı: Çiçekleri toplanarak yaprakları kurutulmaktadır. Kuruyan yapraklar kaynatılarak boyar madde olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri

Kaynak kişi: Fehime Aksoy (İkizce köyü, 25 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1109

3. Bitkinin bilimsel adı: *Papaver argemone* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Kum haşhaşı*

Bitkinin yöresel isimleri: *Ahmar takiye*

Bitkinin kullanım amacı: Çiçekleri toplanarak yaprakları kurutulmaktadır. Kuruyan yapraklar kaynatılarak boyar madde olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri

Kaynak kişi: Rahime Aslan (Güzel köy, 77 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1038

PINACEAE / ÇAMGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Pinus brutia* Ten.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Kızılçam*

Bitkinin yöresel isimleri: *Sanober*

Bitkinin kullanım amacı: Kendine özgü kokusuyla sağlığa faydalı olduğu için bahçelerde süs bitkisi olarak veya sınır belirlemek için kullanılmaktadır. Dalları da yakacak olarak tercih edilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Gövdesi

Kaynak kişi: Rahime Aslan (Güzel köy, 77 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1095

2. Bitkinin bilimsel adı: *Pinus nigra subsp. pallasiana* (Lamb.) Holmboe

Bitkinin Türkçe isimleri: *Karaçam*

Bitkinin yöresel isimleri: *Sanober*

Bitkinin kullanım amacı: Kendine özgü kokusuyla sağlığa faydalı olduğu için bahçelerde süs bitkisi olarak veya sınır belirlemek için kullanılmaktadır. Dalları da yakacak olarak tercih edilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Gövdesi

Kaynak kişi: Rahime Aslan (Güzel köy, 77 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1037

PLATANACEAE / ÇINARGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Platanus orientalis* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Çınar*

Bitkinin yöresel isimleri: *Şecaratül taira*

Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. Dalları geniş yer kapladığı için gölgesinden faydalanılmaktadır. Kurutulmuş yaprakları kaynatılıp çayı demlenerek eklem ağrıları ve kireçleme için kullanılmaktadır. Bu çay sedef hastalığına ve vücuttan ödem atılmasına da fayda sağlamaktadır. Ayrıca yapraklarından lapa yapılarak yanık yere sürülmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Yaprakları

Kaynak kişi: Nuray Aksoy (İkizce Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1076

PLUMBAGINACEAE / KARDİKENİGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Plumbago europaea* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Karakına*

Bitkinin yöresel isimleri: *Hamşi*

Bitkinin kullanım amacı: Adet sancısını gidermek ve çocuk sahibi olmak isteyenler çay olarak demleyerek yararlanmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Bitkinin tüm kısımları

Kaynak kişi: Rahime Aslan (Güzel köy, 77 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1110

POACEAE(GRAMINEAE) / BUĞDAYGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Avena barbata* Pott ex Link

Bitkinin Türkçe isimleri: *Narin yulaf*

Bitkinin yöresel isimleri: *Fırfıs*

Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Mucfa Taş (Sarıtaş Köyü, 50 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1043

2. Bitkinin bilimsel adı: *Bromus japonicus* Thunb. subsp. *japonicus*

Bitkinin Türkçe isimleri: *İyeotu*

Bitkinin yöresel isimleri: *Sifi*

Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Mucfa Taş (Sarıtaş Köyü, 50 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1042

3. Bitkinin bilimsel adı: *Hordeum vulgare* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Arpa*

Bitkinin yöresel isimleri: *Şiir*

Bitkinin kullanım amacı: Hayvanlara yem olarak kullanılmaktadır. Kerpiç ev yapımında toprağın içine karıştırılmaktadır. Ayrıca kuruyan sapları yakacak olarak kullanılmaktadır. Süs için bez ve iplerle dizilerek evlere asılmaktadır. Ayrıca yağda kızartılıp yanık yere sürülerek tedavi amaçlı kullanılmaktadır. Nazara karşı da üzerlik bitkisi gibi eve asılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Fehime Aksoy (İkizce köyü, 25 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1068

3. Bitkinin bilimsel adı: *Triticum aestivum* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Ekmeklik buğday*

Bitkinin yöresel isimleri: *Hunta, Kamah*

Bitkinin kullanım amacı: Taneleri un yapımında ve ekmeklerde kullanılmaktadır. Saplarından ise yakacak amaçlı yararlanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1036

4. Bitkinin bilimsel adı: *Triticum dicoccoides* (Körn. ex Asch. & Graebn.) Schweinf.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Yabancı gernik*

Bitkinin yöresel isimleri: *Hunta, Kamah*

Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1033

5. Bitkinin bilimsel adı: *Zea mays* L. subsp. *mays*

Bitkinin Türkçe isimleri: *Mısır*

Bitkinin yöresel isimleri: *Arnus, Aranıs, Safra, Zaara*

Bitkinin kullanım amacı: Besin maddesi olarak önemli bir yeri olan mısır haşlanarak tüketilmekte veya az yağ patlatılarak çerez olarak yenilmektedir. Hayvan yemi olarak da mısır sapları kullanılmaktadır. Ayrıca saplarından yakacak olarak da faydalanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Mucfa Taş (Sarıtaş Köyü, 50 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1035

POLYGONACEAE / MADIMAKGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Polygonum cognatum* Meissn.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Madımak*

Bitkinin yöresel isimleri: *Madımak*

Bitkinin kullanım amacı: Hem gıda olarak tüketilir hem de salatası yapılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Ayşe Uzun (Yağmurlu Köyü, 22 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1044

PORTULACACEAE /SEMİZOTUGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Portulaca oleracea* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Semizotu*

Bitkinin yöresel isimleri: *Hamge, pirpirim, Arrujle*

Bitkinin kullanım amacı: Çiğ olarak salatalarda kullanıldığı gibi ispanak gibi yemeği de yapılmaktadır. Vücut direncini arttırmakta ve kabızlığa iyi gelmektedir. Böbrek kumu dökmek amacıyla da kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Sapları ve yaprakları

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1045

RANUNCULACEAE /DÜĞÜNÇİÇEĞİGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Nigella sativa* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Çörekotu*

Bitkinin yöresel isimleri: *Haptesode*

Bitkinin kullanım amacı: Vücudun her türlü dengesini sağlaması amacıyla tohumları çiğnenerek ya da öğütülüp suyla yutulularak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Tohumları

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1050

2. Bitkinin bilimsel adı: *Ranunculus asiaticus* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Şakayık lalesi, Kandamlası*

Bitkinin yöresel isimleri: *Vard el hamar*

Bitkinin kullanım amacı: Çiçekleri toplanarak yaprakları kurutulmaktadır. Kuruyan yapraklar kaynatılarak boyar madde olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Çiçekleri

Kaynak kişi: Mucfa Taş (Sarıtaş Köyü, 50 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1041

ROSACEAE / GÜLGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Amygdalus communis* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Badem*

Bitkinin yöresel isimleri: *Piyem, Payam, Louzz*

Bitkinin kullanım amacı: Tazeyken meyve olarak, kurutulduğunda besleyici içeriği ve yağ oranı sebebiyle çekirdekleri çerez olarak tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Tohumları

Kaynak kişi: Hülya Taş (Sarıtaş Köyü, 25 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1034

2. Bitkinin bilimsel adı: *Armeniaca vulgaris* Lam.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Kayısı*

Bitkinin yöresel isimleri: *Şeceretül muşmuş*

Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde gölgesinden yararlanılmaktadır. Ayrıca meyvesi çiğ olarak veya reçel yapılarak tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları, meyvesi

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1051

3. Bitkinin bilimsel adı: *Cerasus avium* (L.) Moench

Bitkinin Türkçe isimleri: *Kiraz*

Bitkinin yöresel isimleri: *Izarur, Karaz*

Bitkinin kullanım amacı: Meyve olarak tüketilmektedir. Sapları kaynatılarak çayı böbrek hastalıkları ve idrar sökücü etkisi için kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyve ve meyve sapları

Kaynak kişi: Meryem Aslan (Güzel köy, 40 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1075

4. Bitkinin bilimsel adı: *Cydonia oblonga* Mill.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Ayva*

Bitkinin yöresel isimleri: *Seferjel*

Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde gölgesinden yararlanılmaktadır. Ayrıca meyvesi çiğ olarak veya reçel yapılarak tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları, meyvesi

Kaynak kişi: Mucfa Taş (Sarıtaş Köyü, 50 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1049

5. Bitkinin bilimsel adı: *Malus pumila* Mill.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Elma*

Bitkinin yöresel isimleri: *Tuffah*

Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde gölgesinden yararlanılırken meyvesi de tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları, meyvesi

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1040

6. Bitkinin bilimsel adı: *Pyrus communis* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Armut*

Bitkinin yöresel isimleri: *Hermi*

Bitkinin kullanım amacı: Bahçelerde gölgesinden yararlanılmaktadır. Ayrıca meyvesi çiğ olarak veya reçel yapılarak tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları, meyvesi

Kaynak kişi: Hüseyin Demir (Yağmurlu Köyü, 72 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1003

7. Bitkinin bilimsel adı: *Sanguisorba minor* L. subsp. *minor*

Bitkinin Türkçe isimleri: *Çayır düğmesi*

Bitkinin yöresel isimleri: *Alge*

Bitkinin kullanım amacı: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Mucfa Taş (Sarıtaş Köyü, 50 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1039

SOLANACEAE /PATLICANGİLLER

1. Bitkinin Bilimsel Adı: *Capsicum annuum* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Biber*

Bitkinin yöresel isimleri: *Sot, İsot, Falifulil ahmar*

Bitkinin kullanım amacı: Sindirim sistemi rahatsızlıklarına, kalp rahatsızlıklarına iyi geldiği, ağrı kesici etkisi olduğu, iştah açtığı bilinmektedir. Yemeklerde pişirilerek veya yemek yanında çiğ olarak tüketilmektedir. Yörenin vazgeçilmez lezzetidir. Kırmızıbiberler güneşte bekletilip koyu renk alana kadar kuruyunca öğütülerek yemeklerde, çiğköfte vb yapımında kullanılan isot elde edilmektedir. Ayrıca salça yapımında da kullanılmaktadır. Kuruyan dalları da yakacak olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyvesi, dalları

Kaynak kişi: Hüseyin Demir (Yağmurlu Köyü, 72 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1016

2. Bitkinin bilimsel adı: *Lycopersicon esculentum* Mill.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Domates*

Bitkinin yöresel isimleri: *Ifrıncı, Bandora*

Bitkinin kullanım amacı: Gıda amaçlı çiğ veya pişmiş olarak tüketilmektedir. Kurutması, salçası yapılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyveleri

Kaynak kişi: Rabia Demir (Yağmurlu Köyü, 21 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1017

3. Bitkinin bilimsel adı: *Solanum melongena* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Patlıcan*

Bitkinin yöresel isimleri: *Bedincan*

Bitkinin kullanım amacı: Sindirim sistemini rahatlattığı, kalp rahatsızlıklarına iyi geldiği için tüketilmektedir. Gıda olarak pişirilerek veya kurutulularak kullanılmaktadır. Ayrıca kuruyan dallarından yakacak olarak faydalanılır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyveleri, dalları

Kaynak kişi: Hüseyin Demir (Yağmurlu Köyü, 72 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1013

4. Bitkinin bilimsel adı: *Solanum tuberosum* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Patates*

Bitkinin yöresel isimleri: *Bitata*

Bitkinin kullanım amacı: Gıda amaçlı kullanılmaktadır. Haşlanarak, kızartılarak veya başka sebzeler ile yemek olarak tüketilmektedir.

Bitkinin kullanılan kısımları: Yumrusu

Kaynak kişi: Rahime Uzun (Yağmurlu Köyü, 60 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1018

URTICACEAE /ISIRGANGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Urtica urens* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Isırgan otu, Çılağan*

Bitkinin yöresel isimleri: *Gress*

Bitkinin kullanım amacı: Toprak üstü kısımları kavrularak yemek olarak tüketilmektedir. Ayrıca yaprakları ve tohumları şeker hastalığı tedavisinde kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kaynak kişi: Hüseyin Demir (Yağmurlu Köyü, 72 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1012

VITACEAE /ASMAGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Vitis vinifera* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Üzüm/asma*

Bitkinin yöresel isimleri: *İğneb*

Bitkinin kullanım amacı: Meyve olarak tüketilmekte, kaynatılarak pekmezi yapılmaktadır. Bahçelerde gölgelik olarak da faydalanılmaktadır. Ayrıca üzüm sapsı kurutulup çay gibi demlenerek diz ağrıları ve kireçleme tedavisinde kullanılmaktadır. Kuruyan gövdesinden yakacak olarak yararlanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Meyveleri

Kaynak kişi: Hüseyin Demir (Yağmurlu Köyü, 72 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1002

ZYGOPHYLLACEAE/ÇOBANÇÖKERTENGİLLER

1. Bitkinin bilimsel adı: *Tribulus terrestris* L.

Bitkinin Türkçe isimleri: *Demir diken*, *Çoban çökerten*

Bitkinin yöresel isimleri: *Şok*

Bitkinin kullanım amacı: İdrar yolu rahatsızlıkları ve böbrek taşı tedavisinde çay olarak demlenerek kullanılmaktadır.

Bitkinin kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

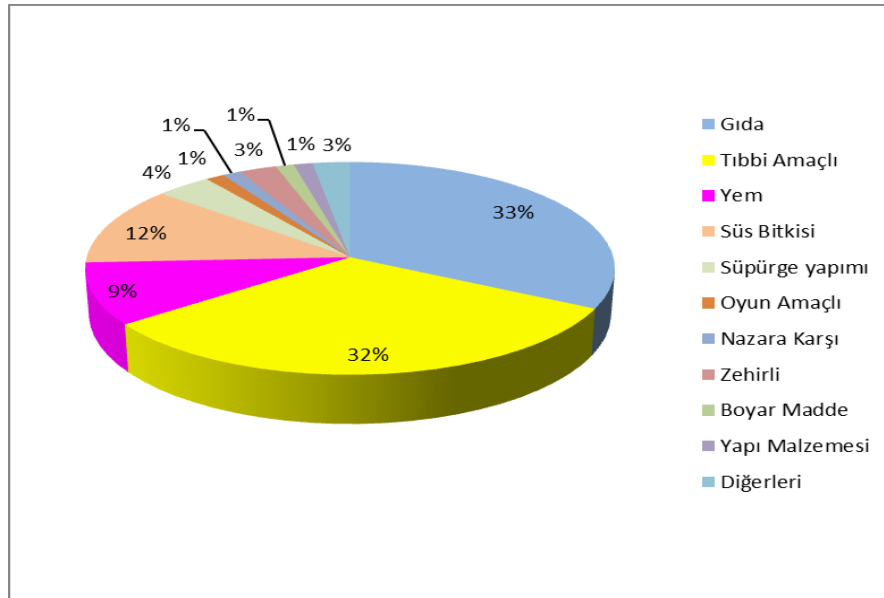
Kaynak kişi: Hüseyin Demir (Yağmurlu Köyü, 72 yaş)

Örnek No: E. FİDAN 1001

SONUÇLAR ve TARTIŞMA

Bu çalışmada, Tek Tek Dağları eteklerindeki bazı köylerden toplam 44 familyadan 120 bitki elde edilmiş ve bu bitkiler etnobotanik açıdan incelenmiştir. Bitkilerin etnobotanik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla 16 köye gidilmiş ve yöre halkından 53 kaynak kişi ile görüşülmüştür. Görüşmelerde kadın sayısı çoğunlukta olup yaş aralığı genellikle 50'nin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Bu durum çalışmada elde edilen sonuçların güvenilirliğini arttırdığı düşünülmektedir. Çalışma sırasında bilgi toplarken genç, yaşlı, kadın, erkek, çocuk herkese anket yoluyla ulaşılmış fakat genel olarak geçerli ve doğru bilgiler orta yaş ve üzerindeki bireylerden elde edilmiştir. Genç kesimin büyüklerinden duyduğu ve aklında tutabildiği az sayıda bitkiden faydalandığı göze çarpmaktadır. Bu anlamda çalışmamızın amaçlarından biri olan yeni kuşaklara bu mirası aktarma anlamında da bu Kaynak kişilerin çoğu ilkököl veya ortaokul mezunudur. Orta yaş ve üzerinde olan kaynak kişilerimiz de çoğunluktadır. Bazı köylerde kaynak ve bilgi sahibi olarak erkek bireylerin ön plana çıktığı gözlemlenirken, bazı köylerde ise özellikle tedavi amaçlı kullanımlar konusunda kadınların daha fazla bilgi sahibi oldukları görülmüştür.

Etnobotanik özelliği belirlenen 120 bitkinin 52'sinin gıda, 51'inin tedavi amaçlı, 17'sinin yakacak, 15'inin hayvan yemi, diğer bitkilerin ise süs bitkisi, boyar madde, oyun amaçlı, süpürge yapımı gibi birçok alanda kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların dağılımı Şekil 2'de ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Şekil 2. Çalışma alanındaki bitkilerin etnobotanik özelliklerinin dağılımı.

Bölgeden elde edilen verilere göre Şekil 2'de gösterildiği üzere en fazla kullanım amacı gıda alanındadır. İkinci olarak da tedavi amaçlı kullanım yaygındır. Genellikle yöre halkının bu bitkileri; soğuk algınlığı, solunum yolu rahatsızlıkları, kadın hastalıkları, böbrek rahatsızlıkları, mide ve sindirim hastalıkları, ishal, kabızlık gibi durumlar için kullanmakta olduğu belirlenmiştir. Bu durumlarda bitkilerin genellikle kurutulup çay olarak tüketildiği veya lapa şeklinde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Ayrıca, hangi bitkinin ne amaçla kullanıldığı, kullanılan kısımları ve yöresel isimleri Tablo 1'de verilmiştir.

Çalışılan köylerin birbirine yakın olması sebebiyle bitki çeşitliliğinin fazla olmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte bitkilerin kullanım amaçları da köylerde benzerlik göstermektedir. Akan vd. (2008) çalışmasında bizim çalışmamızdan farklı olarak *Pistacia khinjuk* Stocks bitkisinin balmumu ve zeytinyağı ile harmanlanıp sürüldüğünde romatizma hastalığına iyi geldiğini belirtirken, yaraları da iyileştirdiği ifade edilmiştir. *Eryngium*

creticum Lam. bitkisi çalışmalarımızda benzer amaçlar için kullanılırken tek tek dağlarındaki köylerde 'ıgger' olarak adlandırılırken, Arat Dağı çevresinde yapılan çalışmada yöre halkı 'çistok' olarak isim vermişlerdir. *Eminium rauwolffii* (Blume) Schott var. *rauwolffii* bitkisi Arat Dağında yapılan çalışmada 'zillike eraba' olarak adlandırılıp koyun sürülerinin karışmaması için çiçeğinin koyunların sırtına sürülerek boyandığından bahsedilirken, bizim çalışmamızda ise "asalan veya kardi" olarak isimlendirildiği ayrıca zehirli olan bitkinin özellikle kıtlık zamanında haşlanarak zehiri arındırılıp gıda olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. *Astragalus hamosus* L. bitkisi iki çalışmada da hayvan yemi olarak yer alırken, bizim çalışmamızda çocukların küpe gibi oyun amaçlı kullandıkları da tespit edilmiştir (Akan vd., 2008).

Şanlıurfa ilinde yapılan diğer çalışmalarda da halkın bitkilerden aynı amaçlar için yararlandığı tespit edilmiştir.

Benzer şekilde yapılan çalışmalardan birinde Akan vd. (2008) Arat Dağı ve çevresinde (Birecik-Şanlıurfa) yaptıkları etnobotanik çalışmada topladıkları 170 bitkiden 33'ünün gıda, 17'si tıbbi amaçlı, 59'unun yem, 33'ünün yiyecek, 5'inin boya maddesi yapımı, 19'unun yakacak, 8'i süpürge yapımında, 3'ünün oyun amaçlı ve 11'inin de diğer amaçlarla kullanıldığını belirlemişlerdir.

Balos ve Akan (2007)'un yaptığı Zeytinbahçe-Akarçay arasında kalan bölgede yapılan etnobotanik çalışmada tespit edilen 190 bitkiden 96'si yem, 56'si gıda, 25'i yakacak, 43'ü tıbbi amaçlı, 3'ü süpürge yapımında, 9'u süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. *Nerium oleander* L. bitkisi Zeytinbahçe-Akarçay bölgesinde "zakkum" olarak isimlendirilirken bölgede yakacak ve çatılarda inşaat malzemesi olarak kullanıldığı eklenmiştir. Çalışma bölgemizde yöre halkı *Peganum harmala* L. bitkisini nazardan korunmak için duvara süsleyerek asarken, Balos ve Akan (2007)'a göre yöre halkının düğünlerde yakılan ateşe bitkinin toprak üstü kısmını atarak evlenen çifti nazardan koruduğu şeklinde kullanımı da eklenmiştir. *Ixiolirion tataricum* (Pall.) Schult. & Schult. f. var. *tataricum* çalışmamızda sadece gıda bitkisi olarak yer alırken Balos ve Akan (2007)'a göre hemoroid tedavisinde de kullanıldığı belirtilmiştir. *Centaurea iberica* Trev. ex Sprengel bitkisi çalışmamızda hazımsızlık, *Xanthium spinosum* L. bitkisinin ise yakacak olarak sıkça kullanımı dikkat çekmiştir.

Akan ve arkadaşlarının yaptığı Kalecik Dağı alanında yapılan etnobotanik çalışmada (Akan vd., 2005) 238 bitkinin 38'inin gıda, 37'sinin tıbbi amaçlı, 32'sinin yem bitkisi olarak, 5'inin süs bitkisi olarak, 5'inin süpürge yapımında, 5'inin yakacak olarak kullanıldığı belirtilmiştir. Çalışmadaki bitkiler ile bizim bitkilerimizin kullanım alanları benzerlik gösterirken yöresel isimlerde farklılıklar vardır. Mevcut çalışmadan ve yakın bölgelerde yapılan etnobotanik çalışmalardan elde edilen veriler aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir. Bu çalışmalar araştırma bölgemize yakın yerlerde yapıldıkları için elde ettikleri sonuçlardaki benzerlik ve farklılıklar önemlidir. Bu çalışmalarda elde edilen benzer bitkilerin yöre halkları tarafından yöresel dillerine göre farklı adlandırıldığı belirlenmiştir. Bu durumun yakın çevrelerde bulunan yöre halkının farklı etnik gruplara ait olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Buna rağmen bitkilerin kullanım amaçları ve şekilleri çoğunlukla benzerlik göstermektedir (Tablo 2).

Yakın bölgelerle karşılaştırıldığı zaman yem olarak kullanılan bitkilerin sayısının oldukça fazla olduğunu görmekteyiz. Bu durum hayvancılığın yoğun olarak yapıldığını ve önem arz ettiğini gösterir. Gıda olarak tüketilen bitkilerin sayısının Zeytinbahçe-Akarçay (Balos ve Akan, 2007), Arat Dağı (Akan vd., 2008) ve Kalecik Dağında (Akan vd., 2005) daha fazla olduğu görülmektedir. Sözü edilen bu bölgelerde dağ köyleri daha fazladır. Araştırma bölgemiz ise daha çok mesirelik bir alandan oluşmaktadır. Yakacak olarak kullanılan bitki sayısı Kalecik Dağından fazla olduğu görülmektedir. Çünkü araştırma alanımızda odunsu bitkiler daha fazladır. Etnobotanik verilerin toplandığı yerleşim yerlerinin birbirine yakın olması dolayısıyla, bu yöredeki halkın bitki kullanımı açısından fazla fark oluşturmamaktadır (Tablo 2).

Tablo 2'de görüldüğü üzere bu çalışmada bitkilerin en fazla gıda amaçlı kullanımı olmasına rağmen Balos ve Akan (2007)'ın yaptığı çalışmada ise çoğunluk hayvan yemi olarak gösterilmektedir. Bu yönüyle farklılık göstermektedir. Yine aynı çalışmada yem olarak kullanılan bitki sayısı çoğunlukta bu çalışmada 5. Sırada olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmamızda 44 farklı familyadan 120 bitki elde edilmiştir. Bununla birlikte en fazla bitkinin Asteraceae familyasına ait olduğu tespit edilmiştir. Bitkilerin familya dağılımları Şekil 3'deki gibidir.

Diğer çalışmalarda da familya dağılımlarına bakıldığında Asteraceae, Fabaceae, Lamiaceae familyalarına ait bitkilerin çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma alanındaki bitkilerin mevsim gereği genellikle bahar aylarında toplandığı ve amaca uygun olarak kullanıldığı görülmüştür.

Tablo 1. Araştırma alanında kullanımları belirlenen taksonların listesi.

Bilimsel Adı	Yöresel Adı	Kullanılan Kısımları	Kullanım Amaçları
AMARANTHACEAE			
<i>Amaranthus retroflexus</i> L.	Horoz kuyruğu, Irefeddiç	Toprak üstü kısımları	Fazla tüketilirse hayvanları zehirler.
<i>Bassia scoparia</i> (L.) A. J. Scott	Süpürge otu, Uşub el, migaşşe	Bitkinin tamamı	Süpürge, süs bitkisi
* <i>Beta vulgaris</i> L. var. <i>vulgaris</i>	Pancar	Bitkinin tamamı	Gıda
AMARYLLIDACEAE			
* <i>Allium cepa</i> L.	Bısal, Soğan	Yumru, yaprakları	Gıda, Tedavi
* <i>Allium sativum</i> L.	Sarımsak, Tum, Thawm	Toprakaltı kısımları	Haşerelevi kovmak, nazara karşı asılır, gıda
ANACARDIACEAE			
<i>Pistacia khinjuk</i> Stocks	Bıttım, Menengiç, Melengiç	Meyveleri	Sabun yapımı. Bıttım kahvesi yapılır
<i>Ammi visnaga</i> (L.) Lam.	Dişotu, Hıltan, Deram,	Çiçekleri	Kürdan, Tedavi
<i>Eryngium campestre</i> L.	Çakırdikeni, Kırsenet, Igger	Toprak üstü kısımları	Yakacak, gıda
<i>Eryngium creticum</i> Lam.	Boğa dikeni, Göz dikeni, Igger	Toprak üstü kısımları	Yakacak, Gıda
<i>Malabaila secacul</i> (Mill.) & Boiss. subsp. <i>secacul</i>	Davar otu, Uşubelganem	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi
APOCYNACEAE			
* <i>Nerium oleander</i> L.	Zakkum	Bitkinin tamamı	süs bitkisi, zehirli
ARACEAE			
<i>Biarum carduchorum</i> (Schott) Engl.	Yılan yastığı, Asalan, Kardi	Yumrusu ve yaprakları	Yoğurt yapımında, Tedavi, Zehirli
<i>Eminium rauwolffi</i> (Blume) Schott.	Yılan bıçağı, Asalan, Kardi	Bitkinin tamamı	Zehir arındırılırsa gıda olarak kullanılır.
ASPARAGACEAE			
<i>Muscari comosum</i> (L.) Mill.	Morbaş, Dağ sümbülü, Laiyei	Bitkinin tamamı ve soğanları	Tedavi
<i>Muscari neglectum</i> Guss. ex Ten.	Arapüzümü, Morbaş, Laiyei	Bitkinin tamamı ve soğanları	Tedavi
<i>Ornithogalum narbonense</i> L.	Akbaldır, Silliğ bader	Toprak üstü kısımları	Gıda
ASTERACEAE(COMPOSITAE)			
<i>Achillea arabica</i> Kotschy	Hanzabel, Verdel hayye, pung	Çiçekleri	Tedavi. Bitkiye yılan yaklaşmaz.
<i>Anthemis hyalina</i> DC.	Derman papatyası, Aghavan	Bitkinin tamamı	Süs bitkisi
<i>Centaurea iberica</i> Trev. ex Sprengel	Çakır Dikeni, Şok	Toprak üstü Kısımları	Süs bitkisi, Gıda, Tedavi
<i>Centaurea virgata</i> Lam.	Acı süpürge, Ta'li	Toprak üstü kısımları	Süpürge, Yakacak

<i>Cota altissima</i> (L.) J. Gay	Köpek papatyası, Babonic	Toprak üstü kısımları	Süs bitkisi, Tedavi
<i>Echinops spinosissimus</i> Turra subsp. <i>spinosissimus</i>	Topuz diken, Şok etpap	Toprak üstü kısımları	Gıda
<i>Gundelia tournefortii</i> L. var. <i>armata</i> Freyn & Sint.	Kenger, kereng, Has kenger, Keub, Şok	Bitkinin tamamı	Gıda
* <i>Helianthus tuberosus</i> L.	Yer Elması, Seseban	Toprak altı kısımları	Gıda
<i>Lactuca serriola</i> L.	Eşşek helvası, Lezzini	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi, Tedavi
<i>Notobasis syriaca</i> (L.) Cass.	Yavan kenger, Kelehan	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi, Gıda
<i>Picnomon acarna</i> (L.) Cass.	Kılçık diken, Duvves	Toprak üstü Kısımları	yakacak
<i>Senecio vernalis</i> Waldst. & Kit.	Kanaryaotu, Liffeg	Toprak üstü kısımlar	Tedavi
<i>Silybum marianum</i> (L.) Gaertn.	Eşek diken, Kerbeş	Bitkinin tamamı	Tedavi
<i>Taraxacum sintenisii</i> Dahlst.	Vardeşşidara, İlsen-eltar	Yaprak, çiçek, kök	Tedavi
<i>Tragopogon porrifolius</i> L. subsp. <i>longirostris</i> (Sch.Bip.) Greuter	Teke sakalı, yemlik	Topraküstü kısımları	Gıda
<i>Xanthium spinosum</i> L.	Pıtrak	Topraküstü kısımları	yakacak
BORAGINACEAE			
<i>Alkanna megacarpa</i> A. DC.	Havacıva kökü, Yamaç havacıvası, Havaceva	Çiçekleri, kökü, tohumları	Boyar madde, Tedavi
BRASSICACEAE(CRUCIFERAE)			
* <i>Brassica oleracea</i> L.	Lahana, Lehlehen, Malfuf	Yaprakları	Gıda, Tedavi
<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	Çoban çantası, Imzaaf, dırdal	Topraküstü kısımları	Yem, Oyun, Gıda
<i>Isatis lusitanica</i> L.	Sülün çiviotu, Sufferi	Topraküstü kısımları	Süs bitkisi, Gıda
<i>Lepidium sativum</i> L. subsp. <i>sativum</i>	Tere, Reşad, Rashad, Himmez	Topraküstü kısımları	gıda
<i>Sinapis arvensis</i> L. <i>Sinapis alba</i> L.	Hardal, Hardel	Topraküstü Kısımları	gıda
CAPPARACEAE			
<i>Capparis sicula</i> Veill. subsp. <i>sicula</i>	Keber, kebere, kapari, Kübar çalışı, feşelleh, şefellah	Kök, tomurcuk, gövde ve meyve	Yakacak Tedavi
CAPRIFOLIACEAE			
<i>Scabiosa argentea</i> L. subsp. <i>argentea</i>	Uyuz otu, yazı süpürgesi, Uşun el carrab	Bitkinin tamamı	Süpürge
CARYOPHYLLACEAE			
<i>Silene colorata</i> Poir. subsp. <i>colorata</i>	Kum nakılı, Vard essukkari	Toprak üstü kısımları	Süs bitkisi Gıda

CISTACEAE			
<i>Helianthemum salicifolium</i> (L.) Mill.	Söğüt güngülü, Ciridi çimi	Toprak üstü Kısımları	Bitkinin bulunduğu yerde keme mantarı olduğunu gösterir.
CONVOLVULACEAE			
<i>Convolvulus arvensis</i> L.	Tarla sarmaşığı, Mided	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi, Tedavi
<i>Convolvulus galaticus</i> Rost. ex Choisy	Yer sarmaşığı, Boz sarmaşık, Mided el hamri	Toprak üstü kısımları	Süpürge
<i>Convolvulus holosericeus</i> M. Bieb. subsp. <i>holosericeus</i>	Süpürge otu, Mided Yard beyyozi	Toprak üstü kısımları	Süpürge
CRASSULACEAE			
<i>Sedum steudelii</i> Boiss.	Kurt üzümü, Iğneb el zib	Toprak üstü kısımları	Süs bitkisi, gıda
CUCURBITACEAE			
* <i>Citrullus lanatus</i> (Thunb.) Matsum. & Nakai	Karpuz, Dıbşii	Meyvesi ve tohumları	gıda
<i>Cucumis melo</i> L. var. <i>flexuosus</i> (L.) Naudin.	Acur	Meyvesi, tohumları	Gıda, Tedavi
CUPRESSACEAE			
<i>Cupressus sempervirens</i> L.	Servi, Selvi, Sanubir	Dalları ve kozalakları	Çit ve süs bitkisi, Yakacak
EUPHORBIACEAE			
<i>Euphorbia rigida</i> Bieb.	Geşura, deva	Toprak üstü kısımları	Tedavi
FABACEAE (LEGUMINOSAE)			
<i>Alhagi maurorum</i> Medik subsp. <i>maurorum</i>	Aguldikeni, Hurnif, Çeti	Meyve ve gövde	Süpürge, Tedavi
<i>Argyrolobium crotalarioides</i> Jaub. et Spach.	Collik	Toprak üstü ve meyveleri	Tedavi, Gıda
<i>Astragalus hamosus</i> L.	Yoncaye keraç, Guni,	Toprak üstü kısımları	Oyun, Hayvan yemi
<i>Coronilla scorpioides</i> (L.) Koch	Çolban, Akrep burçağı	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi, Gıda
<i>Lathyrus cicera</i> L.	Colban, Collik	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi, Gıda
<i>Lathyrus sativus</i> L.	Mürdümük, Billiyimi	Tohumlar	Gıda
* <i>Lens culinaris</i> Medik subsp. <i>culinaris</i>	Mercimek, Ades	Tohumları	Gıda
<i>Prosopis farcta</i> (Banks & Sol.) J. F. Macbr.	Çedi otu, Hashasuk Hurnif	Meyveleri	Gıda Tedavi
* <i>Robinia pseudoacacia</i> L.	Akasya ağacı, Yalancı akasya	Bitkinin tamamı	Süs bitkisi

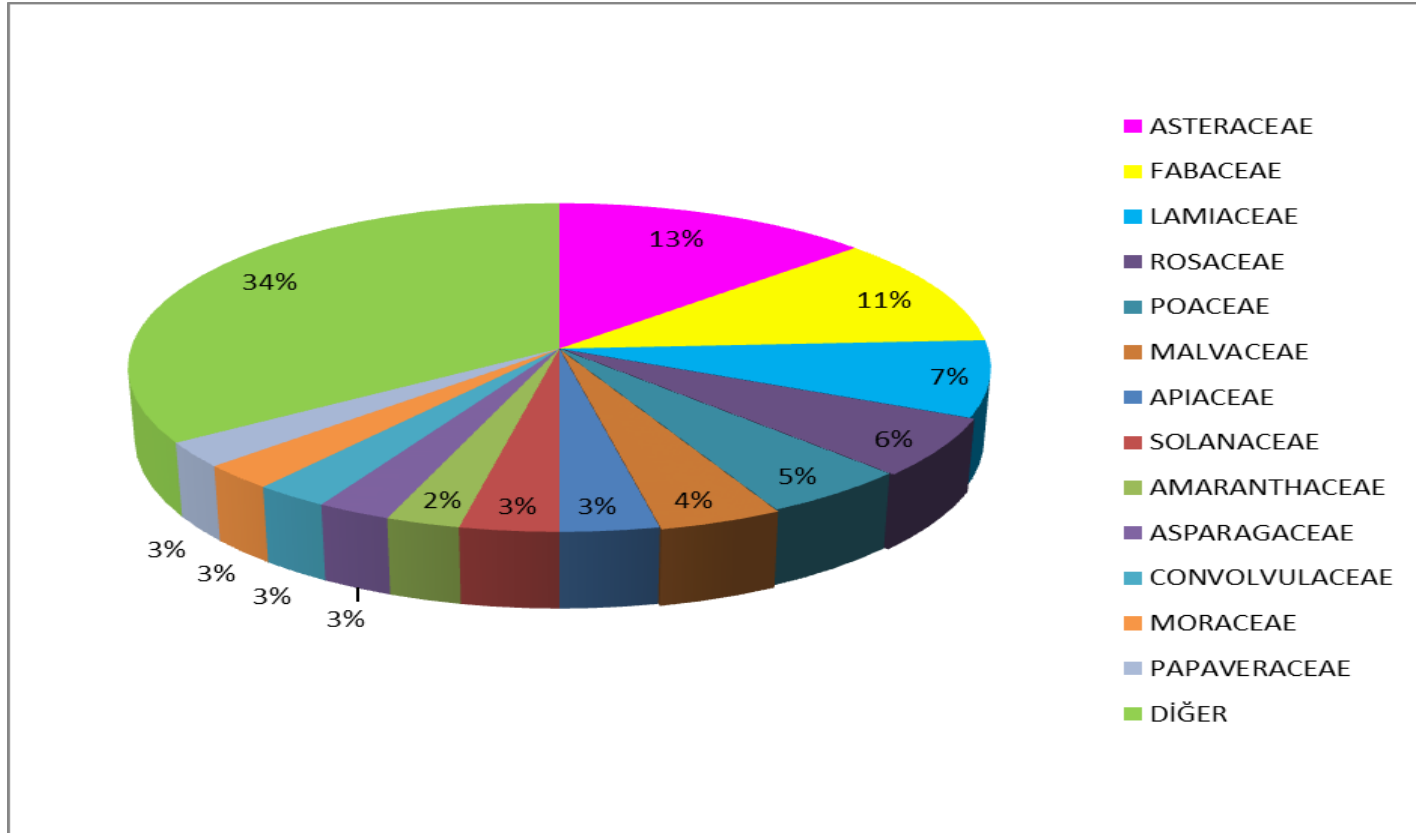
<i>Trifolium stellatum</i> L. var. <i>stellatum</i>	Yonca, Yıldız yoncası, Neflun	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi
<i>Trigonella coelesyriaca</i> Boiss.	Handedok, Andelko, Nefel	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi
<i>Vicia faba</i> L.	Bakla, Bacilli, Fawl	Tohumları	Gıda, Tedavi
<i>Vicia narbonensis</i> L.	Kocafiğ, Billiyemi	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi
GERANIACEAE			
<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L Her. subsp. <i>cicutarium</i>	Saat otu, İğnelik	Toprak üstü kısımları	Meyvesi saat yönünde döner ve oyun amaçlı kullanılır.
HYPERICACEAE			
<i>Hypericum triquetrifolium</i> Turra	Sarı kantaron, Pırpırotu, Aran	Toprak üstü kısımları	Tedavi
IXIOLIRIACEAE			
<i>Ixiolirion tataricum</i> (Pall.) Schult. & Schult.f. var. <i>tataricum</i>	Köpek otu, Yabani sarımsak	Çiçekleri	Gıda
JUGLANDACEAE			
* <i>Juglans regia</i> L.	Ceviz, Cozz	Meyvesi, tohumu ve yaprakları	Gıda, Boyar madde
LAMIACEAE (LABIATE)			
<i>Ajuga chamaepitys</i> (L.) Schreb.	Acıgıcı, Hamırkesen	Toprak üstü kısımları	Basur hastalığı tedavisinde
<i>Clinopodium insulare</i> (Candargy) Govaerts	Kaya yarpuzu, Dağ nanesi, Ada fesleğeni, Nina essifa	Toprak üstü kısımları	Tedavi
<i>Mentha pulegium</i> L.	yarpuz, Ni na es sifa	Gövde ve yaprakları	Tedavi
* <i>Ocimum basilicum</i> L.	Fesleğen, Reyhen	Yaprakları	Gıda, Tedavi
<i>Phlomis kurdica</i> Rech. f.	Gubel, Lizzene	Kökleri	Yakacak
<i>Salvia palaestina</i> Benth.	Dağ çayı, Sürmeli şalba	Yaprak	Tedavi
<i>Sideritis libanotica</i> Labill. subsp. <i>kurdica</i> (Bornm) Hub.-Mor.	Adaçayı, Çayberiyye	Çiçekleri	Tedavi
<i>Teucrium polium</i> L.	Acıyavşan, Cade, Talik	Toprak üstü kısımları	Tedavi
<i>Tymbra spicata</i> L.	Kekik / Zahter, Kekik	Toprak üstü kısımları	Gıda, Tedavi
LYTHRACEAE			
* <i>Punica granatum</i> L.	Nar, Rumman	Meyvesi	Tedavi, Gıda
MALVACEAE			
* <i>Abelmoschus esculentus</i> L. Moench	Bamya, Bamye	Meyve	Gıda, Tedavi

<i>Alcea setosa</i> (Boiss.) Alef.	HitmiyeçiçeğiHatmi, Hatmiyyi	Çiçekleri	Tedavi
* <i>Gossypium hirsutum</i> L.	Kaba pamuk, Gutun	Toprak üstü kısımları	Ev eşyası, yakacak
<i>Malva neglecta</i> Wallr.	Çobançöreği, Hibbazz	Yaprakları	Gıda
<i>Malva sylvestris</i> L.	Ebegümece, Hibbazz	Yaprakları	Gıda, Tedavi
MELIACEAE			
* <i>Melia azedarach</i> L.	Tesbih ağaç, Şeceretül elkef	Bitkinin tamamı	süs bitkisi, meyve zehirli
MORACEAE			
* <i>Faicus carica</i> L.	İncir, Tin	Meyvesi, yaprakları	Gıda, Tedavi
* <i>Morus alba</i> L.	Ak Dut, Haptut	Meyve, yaprak, gövde	Gıda Yakacak
* <i>Morus nigra</i> L.	Kara dut, Haptutun esvet	Meyve, yaprak, dal	Gıda, Tedavi, Kovan yapımı
NITRARIACEAE			
<i>Peganum harmala</i> L.	Üzerlik, Harmal	Tohumları	Nazar için
OLEACEAE			
* <i>Olea europaea</i> L.	Zeytin, Zeytüün	Meyvesi ve dalları	Gıda, Tedavi
PAPAVERACEAE			
<i>Hypocoum procumbens</i> L.	Yavruağzı, Şeceretül cerh	Toprak üstü kısmı	Tedavi
<i>Papaver rhoeas</i> L.	Karagöz, Ahmar takiye	Çiçekleri	Boyar madde
<i>Papaver argemone</i> L.	Kum haşhaşı, Ahmar takiye	Çiçekleri	Boyar madde
PINACEAE			
* <i>Pinus brutia</i> Ten.	Kızılçam, Sanober	Gövdesi	Süs bitkisi, Yakacak
* <i>Pinus nigra</i> subsp. <i>pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe	Karaçam, Sanober	Gövdesi	Süs bitkisi, Yakacak
PLATANACEAE			
* <i>Platanus orientalis</i> L.	Çınar, Şecaratül taira	Yaprakları	Süs bitkisi, Tedavi
PLUMBAGINACEAE			
<i>Plumbago europaea</i> L.	Karakına, Hamşi	Bitkinin tüm kısımları	Tedavi
POACEAE			
<i>Avena barbata</i> Pott ex Link	Narin yulaf, Fırfıs	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi
<i>Bromus japonicus</i> Thunb. subsp. <i>japonicus</i>	İyeotu, Sifi	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi
<i>Hordeum vulgare</i> L.	Arpa, Şiir	Toprak üstü kısımları	Yem, Yakacak, Tedavi
<i>Triticum aestivum</i> L.	Hunta, kamah	Toprak üstü kısımları	Gıda, Yakacak

<i>Triticum dicoccoides</i> (Körn. ex Asch. & Graebn.) Schweinf.	Yabani gernik, Hunta, Kamah	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi
* <i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i>	Mısır, Aranıs, Safra, Zaara	Toprak üstü kısımları	Gıda, Yakacak, Hayvan yemi
POLYGONACEAE			
<i>Polygonum cognatum</i> Meissn.	Madımak	Toprak üstü kısımları	Gıda
PORTULACACEAE			
* <i>Portulaca oleracea</i> L.	Semizotu, Hamge, Arrujle	Sapları ve yaprakları	Gıda, Tedavi
RANUNCULACEAE			
<i>Nigella sativa</i> L.	Çörekotu, Haptisode	Tohumları	Gıda, Tedavi
<i>Ranunculus asiaticus</i> L.	Şakayıklalesi, kan damlası, Vardel hamar	Çiçekleri	Boyar madde
ROSACEAE			
* <i>Amygdalus communis</i> L.	Badem, Piyem, Payam, Louzz	Tohumları	Gıda
* <i>Armeniaca vulgaris</i> Lam.	Kayısı, Şeceretül muşmuş	Topraküstü kısımları, meyvesi	Gıda, Süs bitkisi
* <i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	Kiraz, Izarur, karaz	Meyve ve meyve sapları	Gıda, Süs bitkisi, Tedavi
* <i>Cydonia oblonga</i> Mill.	Ayva, Seferjel	Toprak üstü kısımları	Gıda Süs bitkisi
* <i>Malus pumila</i> Mill.	Elma, Tuffah	Toprak üstü kısımları, meyvesi	Gıda, süs bitkisi
* <i>Pyrus communis</i> L.	Armut, Hermi	Toprak üstü kısımları, meyvesi	Gıda Süs bitkisi
<i>Sanguisorba minor</i> L. subsp. <i>minor</i>	Çayır düğmesi, Alge	Toprak üstü kısımları	Hayvan yemi
SOLANACEAE			
* <i>Capsicum annuum</i> L.	Biber, Sot, İso, falifulil ahmar	Meyvesi, dalları	Tedavi, Yakacak, Gıda
* <i>Lycopersicon esculentum</i> Mill.	Domates, Ifrinci, bandora	Meyveleri	Gıda
* <i>Solanum melongena</i> L.	Patlıcan, Bedincan	Meyveleri, dalları	Gıda, Yakacak
* <i>Solanum tuberosum</i> L.	Patates, Bitata	Yumrusu	Gıda
URTICACEAE			
<i>Urtica urens</i> L.	Isırganotu, Çılağan, Gress	Topraküstü kısımları	Gıda, Tedavi
VITACEAE			
* <i>Vitis vinifera</i> L.	Üzüm/asma, İğneb	Meyveleri	Tedavi, Yakacak
ZYGOPHYLLACEAE			

<i>Tribulus terrestris</i> L.	Demir diken, Çoban çökerten	Topraküstü kısımları	Böbrek, taş tedavisinde
-------------------------------	-----------------------------	----------------------	-------------------------

(*:Kültür bitkileri)

Şekil 3. Bitkilerin familya dağılımları.

TEŞEKKÜR

Makalenin haritalarının oluşturulmasına katkıda bulunan M. Maruf BALOS'a, çalışmayı maddi açıdan destekleyen Harran Üniversitesi HÜBAK Birimi'ne (Proje no: 17046) ve araştırmada yardımlarından dolayı yöre insanına teşekkür ederiz.

KAYNAK LİSTESİ

- Akan, H., Balos, M.M. ve Aslan, M. (2013). An ethnobotanical research on handmade musical instruments in Şanlıurfa, South East Anatolia, Turkey. *Biological Diversity and Conservation* 6(1) : 93-100.
- Akan, H., Balos, M.M. ve Tel, AZ. (2013). Birecik (Şanlıurfa) yöresindeki bazı baklagil bitkilerin etnobotanik özellikleri. *Adıyaman Üniversitesi Tarımsal Araştırma ve Uygulama Merkezi Uluslararası Dergisi* 1 (1): 32-40.
- Akan, H ve Balos M.M. (2008). GAP Bölgesinden toplanan meyan kökü (*Glycyrrhiza glabra* L.) taksonunun ihracat durumu, etnobotanik özellikleri ve tıbbi önemi. *Fırat Ün Fen ve Müh. Bilimleri dergisi* 20 (2):233-241.
- Akan, H. ve Aslan, M. (2005). A folkloric and ethnobotanical reserch on Şanlıurfa isot. *IVth International Congress of Ethnobotany* (ICEB 2005), İstanbul, p.5.
- Akan, H. (2013). Mardin (Güneydoğu Anadolu Bölgesi) zembilleri üzerine etnobotanik bir araştırma. *Adıyaman Üniversitesi Tarımsal Araştırma ve Uygulama Merkezi Uluslararası Dergisi* 1 (1): 21-31.
- Akan, H. ve Ayaz, H. (2016). Gölpınar (Şanlıurfa-Türkiye) mesire yeri florası ve etrafındaki köylerin etnobotanik özellikleri. *Bağbahçe Bilim Dergisi* 2(3): 19-56.
- Akan, H., Aydoğdu, M. ve Korkut, M.M. (2005). An ethnobotanical research of the Kalecik mountain area (Şanlıurfa, South-East Anatolia). *Biological Diversity and Conservation* 6 (2): 84-90.
- Akan, H., Eker, İ. ve Aslan, M. (2004). Kapari (Keber) bitkisinin GAP bölgesindeki ihracatı ve son populasyon durumu. *Ot sistematik Botanik Dergisi* 11 (1): 105-118.
- Akan, H., Sade, Y. (2015). Kâhta (Adıyaman) merkezi ve Narince Köyü'nün etnobotanik açıdan araştırılması. *Bitlis Eren Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 4(2): 219-248.
- Akan, H., Aslan, M. ve Balos, M.M. (2005). Şanlıurfa'nın kent merkezindeki semt pazarlarında satılan bazı bitkiler ve kullanım amaçları. *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 12 (2): 43-58.
- Akan, H., Korkut, M.M. ve Balos M.M. (2008). Arat dağı ve çevresinde (Birecik, şanlıurfa) etnobotanik bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi* 20 (1): 67-81.
- Akman, Y. (2011). *İklim ve Biyoiklim: Biyoiklim metodları ve Türkiye iklimleri*. Palme Yayınları.
- Altan, Y., Uğurlu, E. & Gücel, S. (1999). Şenkaya (Erzurum) ve çevresinin etnobotanik özellikleri. *Ist International Symposium on Protection of Natural Environment and Ehrami Karaçam*, Kütahya: 23-25 Eylül, s.132-139.
- Anonim. (2010). Meteoroloji Genel Müdürlüğü. Arş. ve Bilgi işl. Dai. Bşk. istatistik ve yayın şube müdürlüğü rasat raporu, 90s.
- Anonim. (2017). Şanlıurfa valiliği il çevre ve orman müdürlüğü, Şanlıurfa İl Çevre Durum Raporu, 230s.
- Arslan, M., Akan H., Gül M., Taşgüzen R., Avcıl N. ve Abak F. (2013). Şanlıurfa yöresinde yer alan bazı şifalı bitkiler üzerine çalışmalar. 23-25 Mayıs, poster, *GAP Biyoçeşitlilik sempozyumu*, Şanlıurfa.
- Aslan, M. (2013). Plants used for medical purposes in Şanlıurfa (Türkiye). *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Doğa Bilimleri Dergisi* 16 (4): 28-35.
- Aslan, M., Akan, H. ve Balos, M.M. (2011). Şanlıurfa'da bazı odunsu bitkilerin etnobotaniği üzerine bir araştırma. *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 18(1):117-137.
- Balos, M.M. ve Akan, H. (2007). Zeytinbahçe-Akarçay (Birecik, Şanlıurfa) arasında kalan bölgenin etnobotanik özellikleri. *Selçuk Üniversitesi Fen Fakültesi Fen Dergisi* 2 (29): 155-171.
- Başaran, A. A. (2012). Ülkemizdeki bitkisel ilaçlar ve ürünlerde yasal durum. *Missed* (27-28), 22-26.
- Baytop, A. (2003). *Türkiye de Botanik Tarihi Araştırmaları*. İstanbul: Çetin Matbaacılık.
- Baytop, T. (1999). *Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi*. Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, 480s.
- Bulut, G., Korkmaz, A. ve Tuzlacı, E. (2017). The Ethnobotanical notes from Nizip (Gaziantep-Turkey). *Istanbul Journal of Pharmacy* 47(2): 57-62.
- Çini, M. (1983). Urfa'ya özgü İlaçlar, *Harran Dergisi* 19:6-7.
- Davis P.H. (1965-1985). *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*. 1-9. Edinburgh: Edinburgh Univ. Press.
- Davis, P.H., Mill, R.R. ve Tan, K. (edlr.) (1988). *Flora of Turkey and the East Aegean Islands* 10. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Deniz, L., Serteser, A. & Kargıoğlu, M. (2010). Uşak Üniversitesi ve Yakın Çevresindeki Bazı Bitkilerin Mahalli Adları ve Etnobotanik Özellikleri. *AKÜ Fen Bilimleri Dergisi*, 1: 57-72.
- Ekim, T., Koyuncu, M., Vural, M., Duman, H., Aytaç, Z. ve Adıgüzel, N. (2000). *Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı*. Türkiye Tabiatı Koruma Derneği, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ankara.

- Farnsworth, N., Akerele, O., Bingel, A., Soejarto, D. & Guo, Z. (1985). Medicinal plants in therapy. *Bulletin of the World Health Organization* 1: 965–981.
- Güner, A. (2014). *Resimli Türkiye Florası*, Cilt 1, Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Yayınları. *Flora Dizisi*, 2, İstanbul.
- Güner, A., Aslan, S., Ekim, T., Vural, M. ve Babaç, M.T. (edlr.). (2012). *Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler)*. Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmaları Derneği Yayını, İstanbul
- Güner, A., Kandemir, A., Menemen, Y., Yıldırım, H., Aslan, S., Ekşi, G., Güner, I. ve Çimen, A.Ö. (edlr.) (2018). *Resimli Türkiye Florası*, Cilt 2. ANG Vakfı, Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Yayınları, İstanbul.
- Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T. ve Başer, K.H.C. (edlr.) (2000). *Flora of Turkey and the East Aegean Islands* 11. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Işıkoğlu K. (1971). Urfa'da hastalıkların tedavi şekilleri. *Türk Folklor Araştırmaları* 8:259.
- IUCN (2014) Guidelines for using the IUCN Red List Categories and Criteria. Ver.11: <http://iucn.org>. (erişim tarihi:14/07/2015).
- Kaya, Ö. F. ve Ertekin, A. S. (2009). Flora of the Protected Area at the Tektek Dağları (Şanlıurfa). *Ot Sistematik Botanik Dergisi* 16(2):79-96.
- Kızıl, S. ve Ertekin, A. S. (2003). Diyarbakır ve çevresinde yayılış gösteren bazı tıbbi bitkiler. *Türkiye 5.Tarla Bitkileri Kongresi* 13-17 Ekim, Diyarbakır 297s.
- Koçyiğit, M., & Özhatay, N. (2006). Wild plants used as medicinal purpose in Yalova (Northwest Turkey). *Turkish Journal of Pharmaceutical Sciences*, 3(2), 91-103.
- Lev, E., & Amar, Z. (2000). Ethnopharmacological survey of traditional drugs sold in Israel at the end of the 20th century. *Journal of Ethnopharmacology*, 72:191-205.
- Nahya, Z. (1983). Urfa'da Doğum Gelenek ve Göreneği, *Türk Folklor Araştırmaları*, Şanlıurfa, s.73-80
- Özel, A. (1999). Güneydoğu Anadolu Bölgesi Tıbbi ve Aromatik Bitkileri, *GAP I. Tarım Kongresi*, 26-28 Mayıs, s.869-876, Şanlıurfa.
- Öztürk, M. Ve Özçelik, H. (1991). *Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri (Useful Plants of East Anatolia)*. SİSKAV Vakfı (Siirt), Semih Ofset ve Matb., 196s.
- Saya, Ö., Ertekin, A. S., Özen, H. Ç., Hoşgören, H., Toker, Z. ve Aksal, M. (2001). *GAP Yöresindeki Tıbbi ve Endemik Bitkiler*. Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Yayın No 143, Önder Matbaası, Ankara.
- Tütenocaklı, T., & Uysal, İ. (2012). Ayvacık (B1, Çanakkale) ve Çevresinin Etnobotaniği. *Kazdağları III. Ulusal Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, 561-570.
- Yıldırım, S. (2004). Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği. *Kebikeç* 17:175-193.
- Yücecan, S. (1988). Kanser hastalığında tedavi amacıyla kullanılan yöresel bitkiler, *Beslenme ve Diyet Dergisi* 17: 111-120.
- Yağmur, C., Yücesan, S., Tayfur, M., Akgün, B., & Taşçı, N. (1991). Sindirim sistemi rahatsızlıklarında kullanılan yöresel bitkiler. *Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 137-154.
- Zohary, M. (1973). *Geobotanical foundations of the Middle East*. Vol. 1-2. Stuttgart: Gustav Fischer Verlag.